

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Szülői felügyelet vagy szülői felelősség?
A közös szülői felügyelet rendezésének aktuális
kérdései**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. május 24.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	2
1. Szülői felelősség fogalma a nemzetközi szintén.....	3
2. Szülői felügyelet versus szülői felelősség.....	5
3. Fogalmi és elnevezésbeli változások a szülői felügyelet szabályozásában.....	7
4. A közös szülői felügyeleti jog jelenlegi hazai szabályozása.....	8
4.1. A szülői felügyelet közös gyakorlásának jogi keretei	8
4.2. Speciális forma, a váltott gondoskodás	10
4.2.1. A váltott gondoskodás előnyei.....	12
4.2.2. Felmerülő problémák a váltott gondoskodással kapcsolatban.....	13
4.3. Közös szülői felügyelet elrendelése egyoldalú kérelemre.....	15
4.4. A Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelvének alkalmazhatósága	18
4.5. Bírói gyakorlati kérdések.....	20
4.5.1. A gyermek meghallgatása.....	22
5. Gyermek érdekének védelme	25
6. A kapcsolattartás szabályozása közös szülői felügyelet esetén.....	28
6.1. Kapcsolattartás körében felmerülő kérdések	31
6.2. A Covid-19 világjárvány kapcsolattartásra gyakorolt jogi hatásai.....	34
7. A közös szülői felügyelet megszüntetése	37
Összegzés	38
Irodalomjegyzék.....	40
Hivatkozott joganyagok	43

Bevezetés

"Az a mód, ahogyan egy társadalom a gyermekeket kezeli, nemcsak törődésének és együttműködésének fokát jelzi, hanem jól tükrözi az adott társadalom igazságérzetét, jövő iránti elkötelezettségét, valamint azt is, mennyire fontos számára az eljövendő generációk emberi feltételeinek javítása."

Pérez de Cuéllar

A család egy átlagos, hétköznapi fogalom, ugyanakkor e szó hallatán mindenkinek más jut az eszébe. A különböző jogszabályok eltérően határozzák meg, mit értünk család alatt. Hazánk Alaptörvénye a Nemzeti Hitvallásban a családot, mint együttélésünk egyik legfontosabb keretét határozza meg.¹ A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény a családot a társadalom alapegységeként, a nemzet fennmaradásának biztosítékaként és az emberi személyiség kibontakozásának természetes közegeként rögzíti, amelyet az államnak tiszteletben kell tartania.²

Ideális esetben a család egysége sosem bomlik fel, azonban a valóságban a családot jelentő párkapcsolati formák megromlása, szükségképpen magában foglalja a családok felbomlását is. együtt a család felbomlására is sor kerülhet különböző okokból. Meglátásom szerint ezen folyamat leginkább kiszolgáltatott szereplőinek a gyermekek tekinthetők. Ők azok, akik egyrészt megélik a válásig, vagy különköltözésig vezető utat, másrészt a továbbiakban is ugyanúgy elengedhetetlenül szükségük van arra, hogy mindkét szülő aktív részese legyen az életüknek. Álláspontom szerint ilyenkor az a legfontosabb kérdés, hogy a szülők a jövőben hogyan kívánják a szülői felügyeleti jogokat gyakorolni, illetve azt miként fogják rendezni, vagyis hogy képesek-e felelősségteljes szülők maradni a párkapcsolat megromlása ellenére.

Dolgozatom témája a szülői felügyelet – szülői felelősség fogalmi és tartalmi változásainak bemutatása, melyet kiemelten a közös szülői felügyelet gyakorlásának aktuális kérdésein keresztül szeretnék érzékeltetni.

Dolgozatom kutatási kérdése többek között aköré épül, hogy mi tette indokolttá a Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyve közös szülői felügyeletre vonatkozó szabályozásának módosításait. Értem ezalatt többek között a 4:164. § (1) bekezdésének, a 4:167. § (1) bekezdésének, illetve a 4:170. § (2) bekezdésének változásait.

¹ Magyarország Alaptörvénye, Nemzeti Hitvallás

² A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény

Kutatásom különösen a közös szülői felügyelet speciális formájára, a váltott gondoskodásra fókuszál, ugyanis elsősorban azon kérdésekre keresem a választ, hogyan működik ez manapság egyre elterjedtebb forma a gyakorlatban, beváltja-e a jogalkotó által hozzá fűzött reményeket, illetve a témához kapcsolódó elmélet és a gyakorlat adekvátnak tekinthető-e. Másodsorban a bírói gyakorlatból igyekszem választ találni arra a kérdésre, hogy milyen, esetlegesen új szempontokat kell a bíróságnak mérlegelnie a közös szülői felügyelet rendezése iránti perekben, annak régebb óta fennálló és az újfajta lehetőségét alapul véve.

Kutatásom során arra is kerestem a választ, hogy az újonnan hatályba lépett Ptk. Családjogi Könyvét érintő módosítások tartalmilag túlmutatnak-e a szülői felügyelet eredeti fogalmán vagyis tekinthetők-e a szülői felügyelet kategóriáján túlmutató, szülői felelősség erőteljesebb megnyilvánulásának.

Az OTDT kérésének megfelelően nyilatkozom, hogy dolgozatom megírása során nem használtam semmilyen mesterséges intelligencia programot.

1. Szülői felelősség fogalma a nemzetközi szintén

A szülői felelősség fogalmát nemzetközi szintén az Európai Családjogi Bizottság³ (továbbiakban: Bizottság) alkotta meg, mely szerint a fogalom⁴ az nem más, mint a gyermek jóllétének elősegítését és biztosítását célzó jogok és kötelezettségek összessége. Különösen e körbe tartozik a gondozás, nevelés, oktatás, személyes kapcsolatok fenntartása, tartózkodási hely meghatározása, vagyonkezelés és törvényes képviselő. A Bizottság tehát elveket fogalmazott meg a szülői felelősség fogalmával kapcsolatban, amelyek közül az egyik kimondottan a szülői felelősség tekintetében ad általános meghatározást, majd pedig, nem kizárólagos módon felsorolja, milyen jogok és kötelezettségeket.⁵ A fentiekből is megállapítható tehát, hogy a szülői felelősség fogalma a szülői felügyelethez képest, valamelyest tágabb kategóriát képez.

³ https://e-justice.europa.eu/302/HU/parental_responsibility_child_custody_and_contact_rights?clang=hu (2024.02.22.)

⁴ https://europa.eu/youreurope/citizens/family/children/parental-responsibility/index_hu.htm (2024.02.22.)

⁵ Gothárdi Enikő: A szülői felelősség fogalma, valamint a gyermek személyével kapcsolatos tartalma az Európai Családjogi Bizottság Elvei tükrében, CSJ, 2019/3., 38-43.p. (a továbbiakban: Gothárdi 2019.)

A Bizottság a szülői felelősség definíciójának megalkotása során figyelemmel volt a nemzetközi jogi dokumentumokban foglaltakra, különösen az Európa Tanács, az Európai Unió és a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia eredményeire.

A Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos nemzetközi jogi szempontokról szóló 1996. évi Hágai Egyezményben adott meghatározást a szülői felelősségre, mely szerint az magában foglalja a szülői felügyeleti jogot vagy más, ehhez hasonló felügyeleti kapcsolatot, amely jelenti a gyermek személyével és vagyonával kapcsolatban a szülők, gyámok vagy más törvényes képviselők jogait, lehetőségeit és felelősségét.⁶

Az Európa Tanács a 2002. évi ún. White Paperben (Fehér Könyv) a szülői felelősség fogalmát akként határozta meg, hogy az kötelességek és jogosultságok összessége, melyek célja a gyermek erkölcsi és testi jóllétének biztosítása, különösen a gyermek gondozása és védelme, a személyes kapcsolatok fenntartása, a gyermek taníttatása, törvényes képviselte, tartózkodási helyének meghatározása és vagyonának kezelése.⁷

A Bizottság és az Európa Tanács témát érintő tevékenysége kapcsán érződik egyfajta kölcsönhatás, ugyanis az Európa Tanács későbbi, a gyermekek jogairól és jogállásáról, valamint a szülői kötelezettségekről szóló 2011. évi ajánlástervezetének elkészítése során figyelemmel volt a Bizottság által kidolgozott fogalomra.⁸

Az Európai Unió – illetve akkor még Európai Közösségek – először az ún. Brüsszel IIa. Rendeletben⁹ határozta meg a szülői felelősség fogalmát, akként, hogy az egy gyermek személyével, illetve vagyonával kapcsolatos valamennyi jog és kötelesség, amelyet valamely természetes vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve jogilag kötelező megállapodás útján gyakorol, azzal, hogy a szülői felelősség magában foglalja a felügyeleti jogot és a láthatási jogot (különösen a gyermek korlátozott időre való elvitelének jogát a szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre) is.¹⁰

⁶ Gothárdi 2019. 38-43.p

⁷ Gothárdi 2019. 38-43.p

⁸ Gothárdi 2019. 38-43.p

⁹ 2201/2003/EK rendelet a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

¹⁰ Gothárdi 2019. 38-43.p

2022. aug. 1-jétől a Brüsszel IIa. Rendeletet felváltotta a Brüsszel IIb. Rendelet¹¹, amely szintén ugyanezt a fogalmat használja a szülői felelősség meghatározása során.

2. Szülői felügyelet versus szülői felelősség

Hazánkban a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről Hágában 1996. október 19-én kelt Egyezményt, a 2005. évi CXL. törvény hirdette ki. Ennek értelmében a szülői felelősség a gyermekek személyével és vagyonával kapcsolatos védelmet jelent, a szülői felügyeleti jogtól, a kapcsolattartási jogon át, a gyermeknek nevelőszülőnél (gyermekotthonban) történő elhelyezéséig.¹²

A Polgári Törvénykönyv a fentiekkel szemben általános fogalmat nem ad, hanem - miután rögzíti, hogy a kiskorú gyermek szülői felügyelet vagy gyámság alatt áll - a szülői felügyeletet alkotó jogok és kötelezettségek kimerítő felsorolásával határolja körbe a jogintézmény tartalmát. E szerint szülői felügyelet a kiskorú gyermek neve meghatározásának, gondozásának, nevelésének, tartózkodási helye meghatározásának, vagyona kezelésének, törvényes képviselőjének jogát és kötelezettségét, a gyámnevezésnek és a gyámságból való kizárásnak a jogát foglalja magában. Azt, hogy mindezen jogok és kötelezettségek a gyermek érdekét szolgálják, annak rögzítésével fejezi ki, hogy a szülői felügyeletet a szülők a gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődésének érdekében kötelesek gyakorolni.¹³

A szülői felügyeletet a Ptk.-t közvetlenül megelőző időszakban, mintegy hat évtizeden át szabályozó a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) hasonló módon határozta meg azzal az eltéréssel, hogy a felsorolás nem nevesítette a név, illetve a tartózkodás hely meghatározásának jogát és kötelezettségét.¹⁴ A tartalmi elemek megjelöléséből álló fogalom-meghatározásból szükségszerűen következik, hogy egy szűkítőbb jellegű definícióról volt szó, egy általános érvényű fogalommagyarázathoz képest, amelyet önmagában a Csjt. és a Ptk. szabályainak jellege, és mindemellett a felsorolt elemek bővülése is jól mutat.

¹¹ Tanács (EU) 2019/1111 rendelete (2019. június 25.) a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről

¹² Gothárdi 2019. 38-43.p.

¹³ Ptk. 4:146. §-a és 4:147. § (1) bekezdése

¹⁴ Csjt. 71. § (2) bekezdése

Erre figyelemmel álláspontom szerint követendő példa a Családjogi Bizottság általi fogalom-meghatározás, amely a mindennapi élet változásaihoz, a szülői felelősségből eredő jogok és kötelességek széles köréhez való alkalmazkodást hosszú távon is biztosíthatja.¹⁵

Összehasonlításképpen, a szülői felelősség fogalmi meghatározását néhány mértékadó jogrendnek számító európai országban is megvizsgáltam.

A Német Polgári Törvénykönyv, azaz a Bürgerliches Gesetzbuch¹⁶ (BGB) a szülői felelősséget akként határozza meg, hogy az a szülők kötelessége és joga, hogy a kiskorú gyermekről gondoskodjanak, majd hozzáteszi, hogy a szülői gondoskodás a gyermek személyéről és vagyonáról történő - a gyermek érdekét szolgáló - gondoskodást foglalja magában. Megállapítható tehát, hogy a szabályozás nem ad konkrét felsorolást a szülők jogi értelemben vett jogairól és kötelességeiről, minden ügy benne foglaltatik, amennyiben azt külön rendelkezés vagy az ügy különleges jogi természete nem zárja ki.¹⁷

A francia Code Civil¹⁸ a szülői felelősség fogalmát akként adja meg, hogy az jogok és kötelezettségek együttese, amelyek célja a gyermek érdekének biztosítása, és amit a szülők a gyermek nagykorúságának eléréséig a gyermek biztonságának, egészségének és erkölcsének megóvása, taníttatásának és fejlődésének biztosítása érdekében, a gyermek személyének tiszteletben tartása mellett kötelesek gyakorolni.¹⁹

A szülői felelősség fogalma az Egyesült Királyságban is törvényi meghatározást nyert, hiszen a 1989. évi Children Act²⁰ szerint az valamennyi jogot, kötelességet, hatáskört, felelősséget és hatalmat jelenti, amely a gyermek szülőjét a gyermeke és annak vagyona tekintetében a jog szerint megilleti. A gyermek jóllétének szem előtt tartását a törvény 1. szakasza csak a bíróságok számára írja elő, mintegy bízva abban, hogy a szülők tudják, mi a legjobb a gyermeküknek és annak megfelelően járnak el.

Az ismertetett rendelkezések alapján megállapíthatjuk, hogy több jelentős jogrendszer is a szülői felelősség fogalmának általános meghatározását alkalmazza a magyar jog felsoroláson alapuló szülői felügyelet definíciójával szemben.²¹

¹⁵ Gothárdi 2019. 38-43.p.

¹⁶ BGB (1896) 1626.§ (1) bekezdése és 167.§-a

¹⁷ Dieter Schwab: Familienrecht, 21. kiadás, Verlag C. H. Beck, München, 2013., 286. o., 617. bekezdés

¹⁸ Code Civil (1804) 371-1.§

¹⁹ Gothárdi 2019. 38-43.p.

²⁰ 1989. évi Children Act 3(1) §

²¹ Gothárdi 2019. 38-43.p.

A dolgozatom következő fejezeteiben kiemelendőnek tartom végig vezetni a szülői felügyeleti jog magyar szabályozásának rövid történetét, különös tekintettel a fogalmi változásokra és az azoknak megfelelő tartalomra. Fontos célom ugyanakkor bemutatni azt is, hogy a jelenleg hatályos, szülői felügyeletet, és azon belül különösen a közös szülői felügyeletet érintő szabályozás, és annak az egyoldalú kérelemre elrendelhető legújabb módosítása jelenti-e a szülői felelősség felerősödését, és ezáltal keletkeztet-e a szülői felügyelet elnevezésének megváltoztatása iránt megfogalmazható elvárást a jogalkotó irányába.

3. Fogalmi és elnevezésbeli változások a szülői felügyelet szabályozásában

A legnagyobb lépést a szülői és gyermeki jogok terén az 1952-es törvényi szabályozás hozta, ugyanis ennek értelmében a szülői hatalom kifejezés – a napjainkban is így definiált – szülői felügyeletre változott.

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (továbbiakban: Családjogi törvény) értelmében a szülői hatalom egyik fél (az apa) általi kizárólagos gyakorlása és az anya mondhatni járulékos, szubszidiárius szerepe megszűnt. A Családjogi törvény (továbbiakban: Csjt.) ugyanis rögzítette, hogy amíg a szülők együtt élnek, együttesen gyakorolják a szülői felügyeletet, tehát a házastársakat egyenlő jogokkal és kötelezettségekkel ruházta fel. A Csjt. alapján, ha a szülők életközössége megszűnt, a szülői felügyeleti jogokat az a szülő volt jogosult gyakorolni, amelyiknél akár a felek megállapodása, akár a bíróság ítélete alapján a gyermek elhelyezésre került, mindemellett a másik szülő felügyeleti joga ez esetben – a mai szabályozástól eltérően – szünetelt.²²

A Csjt. 1995. évi XXXI. évi törvénnyel történt módosítása további jelentős változásokat hozott, ugyanis ezen módosítás értelmében 1995. július 4-től megkülönböztetünk együttes és közös szülői felügyeletet. A Családjogi törvény 72.§ (1) bekezdése kimondta az együttes szülői felügyeletet – ellentétes megállapodásuk hiányában – akkor is, ha már nem élnek együtt. Ezzel tehát főszabály az együttes szülői felügyelet gyakorlása volt.²³

²² Visontai-Szabó 2014. 82-84.p.

Csjt. 72.§ (2) bekezdés

²³ 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról

A közös szülői felügyeleti jog tartalmi elemei látszólag változatlanok maradtak a Ptk. koncepciója alapján is, azonban voltak próbálkozások e terület elnevezésbeli újra szabályozását illetően, továbbá a váltott gondoskodással kapcsolatosan. Megállapításra került ugyanis, hogy annak általános érvénnyel való kimondása miszerint a szülők a szülői felügyeleti jogokat – ellentétes megállapodásuk hiányában – akkor is együtt gyakorolják, ha már nem élnek együtt, újragondolást, újraszabályozást kíván. A testület végül kimondta, hogy – szemben egyes külföldi jogok megoldásával – tudomásul kell venni, hogy az életközösség megszűnése, a házasság felbontása utáni közös szülői felügyelet meghagyása ma Magyarországon inkább kivételes megoldás, azt pedig a törvénynek kellene határozottan kimondania, hogy a közös szülői felügyelet megítélése nem jelentheti a gyermekeknek a két szülő közötti megosztott – például hetenként, kéthetenként vagy havonként változó – elhelyezését.²⁴ Konstatálható tehát, hogy a szülői felügyelet fogalma a Polgári Törvénykönyvben változatlan maradt, - a Csjt.-vel ellentétben - már nincs együttes és közös szülői felügyelet közötti különbségtétel, hanem annak korábban elkülönített mindkét változatára a közös szülői felügyelet elnevezést használja a jogalkotó.

Összefoglalva megállapítható, hogy az elmúlt évszázadban sokat változtak a szülői felügyeleti jog gyakorlásának elvei. A szülői felügyeleti jogkör tartalma és gyakorlása lassú, de jelentős változásokon ment keresztül annak érdekében, hogy a mai formáját elnyerje.

A tanulmányom következő fejezeteiben a közös szülői felügyeletre és annak aktuális kérdéseire helyezem a hangsúlyt, valamint igyekszem rávilágítani a szülői felügyelet és szülői felelősség közötti fogalmi és tartalmi változásokra egyaránt.

4. A közös szülői felügyeleti jog jelenlegi hazai szabályozása

4.1. A szülői felügyelet közös gyakorlásának jogi keretei

A Családjogi Könyvben a szülői felügyelet a szülő és a gyermek közötti, családi kötelékből fakadó természetes jogviszonyként értelmezendő, amely rendszerint a vérségi leszármazásból fakad. A szülői felügyelet a törvény erejénél fogva, ipso iure jön létre, tekintettel az anyai, illetve az apai státuszra.

²⁴ Új Ptk. koncepciója - Magyar Közlöny 15. szám II. kötet 68-69.p.

A szülői felügyeleti jogokat minden esetben a gyermek legfőbb érdekében kell gyakorolni. Az egész CSJK-ban, ott is, ahol a korábbi jogszabály együttes szülői felügyelet fogalmát említette, ma már kizárólag a közös szülői felügyelet kifejezést használja a jogalkotó.²⁵ A szülői felügyelet közös gyakorlása alapvetően a férfiak és nők egyenjogúságának alaptörvényben megfogalmazott elvéből, valamint a házastársak egyenjogúságának CSJK-beli elvéből következik.

A Ptk. a Családjogi törvényhez képest kiegészül, ugyanis a bíróság és a gyámhatóság eltérő döntésének lehetőségére is utal e körben.²⁶ A Ptk. 4:164. §-a alapján a szülői felügyeletet a szülők – megállapodásuk vagy a gyámhatóság, vagy a bíróság eltérő rendelkezése hiányában – közösen gyakorolják akkor is, ha már nem élnek együtt.²⁷

A Ptk. 4:164. §-a tartalmazza tehát a szülői felügyelet gyakorlására irányadó főszabályt, amely szerint mindaddig, amíg a szülők a szülői felügyelet gyakorlásáról másképp meg nem állapodnak, illetve a bíróság másképp nem dönt, a szülői felügyelet mindkét szülőt megilleti, és erre önmagában sem az együttélésük ténye, sem annak megszűnése nincs jogi kihatással.²⁸ Ebből arra következtethetünk, hogy a jelenlegi családjogi szabályozás már az apai és az anyai státusz teljes egyenlősége mellett a szülők közös felelősségét hangsúlyozza.

A magyar polgári jogi felelősség alapvetően a kötelmi jogviszonyokban bír relevanciával, a családjogi szabályozásban elsősorban a vagyoni jogi tárgyú kérdésekben merül fel, azonban álláspontom szerint – a korábbi fejezetekben említettekre tekintettel – egyfajta sajátos „társadalmi értelemben vett” és a gyermekeink irányában fennálló felelősség érhető tetten a közös szülői felügyelet gyakorlásának jelenkori szabályozásában.

²⁵ Boros Zsuzsa - Katonáné Pehr Erika - Kőrös András - Makai Katalin - Szeibert Orsolya: Polgári jog Családjog, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2021. 337-338.p. (továbbiakban: Kőrös 2021.)

²⁶ Ptk. Fordítókulcs – Oda-vissza, HVG-ORAC, 644 A/4, 2013.

²⁷ 2013. évi V. törvény 4:164.§ (1) bekezdés

²⁸ <https://jogaszvilag.hu/szakma/valtozasok-a-kozos-szuloi-felugyelet-gyakorlasaban-2022-januar-1-jetol/> (2023.10.20.)

4.2. Speciális forma, a váltott gondoskodás

Az egyes igazságügyi tárgyú, valamint kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXII. törvény (továbbiakban: Módtv.) módosította a Polgári Törvénykönyv szülői felügyelet közös gyakorlására vonatkozó szabályozását. A 2022. január 1-jétől hatályba lépett új jogszabályi változás alapján a Ptk. 4:164.§-a kibővült, miszerint a közös szülői felügyelet úgy is gyakorolható, hogy a szülők felváltva, azonos időtartamban jogosultak és kötelesek a gyermek nevelésére és gondozására. A Ptk. ezen új rendelkezése jelenti tehát a közös szülői felügyelet gyakorlását ún. váltott gondoskodással.²⁹ A Módtv. indokolása szerint a különélő szülők körében egyre gyakoribb volt az olyan megállapodás a szülői felügyelet gyakorlásáról, miszerint a gyermek mindkét szülő háztartásában ugyanannyi időt tölt, ezért is volt szükséges ennek jogi kereteit is megteremteni.³⁰

A törvénymódosítás következtében egyértelművé vált az a gyakorlatban már érvényesülő megoldás, miszerint a szülők a közös szülői felügyeletet úgy is gyakorolhatják, hogy felváltva azonos időtartamot töltenek együtt gyermekükkel, illetve jogosultak és kötelesek a gyermek nevelésére és gondozására, továbbá a szülői felügyeleti jog teljes tartalmát érintő valamennyi jog és kötelezettség gyakorlására egyaránt.

Lényegesnek tartom megkülönböztetni egymástól a közös szülői felügyeletet és a váltott gondoskodást. Az első esetben a közös szülői felügyelet megvalósulhat úgy, hogy a gyermek ténylegesen az egyik szülővel él közös háztartásban, de megvalósulhat úgy is, hogy a szülők felváltva, azonos időtartamban gondoskodnak saját háztartásukban a gyermek neveléséről, mely utóbbit váltott gondoskodásnak hívjuk. Közös szülői felügyelet gyakorlása esetén, bár a felek a szülői felügyeleti jogokat közösen gyakorolják és ennek során a szülők jogai és kötelezettségei egyenlők, azonban ez nem jelenti azt, hogy fizikailag is ugyanannyi időt töltenek együtt a gyermekkel. Ez a forma váltott gondoskodás keretében tud megvalósulni, amelynek előfeltétele tulajdonképpen a közös szülői felügyelet megléte.³¹

²⁹ Szeibert Orsolya: Váltott gondoskodás – egyenlő helyzet a különélő szülők számára <https://ptk2013.hu/szakcikkek/szeibert-orsolya-valtott-gondoskodas-egyenlo-helyzet-a-kulonelo-szulok-szamara/5702> (2023.10.20.)

³⁰ Indokolások tára. A Magyar Közlöny melléklete. 137. szám, 2021. 1663. oldal

³¹ <https://jogaszvilag.hu/szakma/valtozasok-a-kozos-szuloi-felugyelet-gyakorlasaban-2022-január-1-jetol/> (2023.10.20.)

Míg a közös szülői felügyelet a szülők jogi értelemben vett egyenjogúságát valósítja meg, addig a váltott gondoskodás egy lépéssel továbbmegy. A váltott gondoskodás ugyanis már fizikai értelemben is lehetővé teszi, hogy a szülők egyenlően, bár nem egyidejűleg, hanem felváltva, az általuk meghatározott időtartamokban gondozzák, neveljék a gyermeket. Ebből tehát az is következik, hogy lehetséges a közös szülői felügyelet gyakorlása váltott gondoskodás nélkül és váltott gondoskodás mellett is.

Leszögezhető tehát, hogy a váltott gondoskodás elrendelésének alapja a közös szülői felügyelet, ugyanakkor a közös szülői felügyelet nem jelent szükségszerűen váltott gondoskodást, hanem megvalósulhat más módon is.

Ahhoz, hogy a váltott gondoskodás hosszútávon megfelelően működhessen több objektív és szubjektív feltételnek, mérlegelési szempontnak is teljesülnie kell. Objektív feltételnek tekinthető a gyermek életkora és a távolság, mind a szülők lakásai, mind a lakások és a gyermek óvodája vagy iskolája között.³²

A gyermek életkora azért meghatározó szempont, mert teljesen más szülői igényei vannak például egy pár hónapos csecsemőnek és egy kamaszodó gyermeknek, amelyekre tekintettel kell lenni a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése során.

A váltott gondoskodás gyakorlati megvalósulását tekintve a szülők részéről a három napos, az egy hetes, illetve a kéthetes váltásokban való megállapodás a leggyakoribb. A három napos váltás meglátásom szerint egy 3-6 éves gyermek esetében nem biztosítja az állandóságot, ilyenkor kvázi rángatják a gyermeket egyik helyről a másikra. Az egy hetes időtartam már ideálisabbnak tekinthető, de alapvetően ez is a gyermek életkorától és a szülők együttműködési képességeitől függ. Véleményem szerint a kéthetenként történő váltás 3-6 éves gyermeket tekintve szintén nem képes biztosítani egyfajta állandóságot, hiszen ebben az esetben még gyakori a gyermek részéről az anyához való ragaszkodás, szorosabb kötődés. Természetesen egy kamaszodó gyermeknél teljesen más a helyzet.

A szubjektív feltételeket tekintve meghatározó a gyermek személyisége, illetve a tűrőképessége. Mindezekre tekintettel, amennyiben a gyermek számára nem megoldható a folyamatos költözködés, akkor másképpen kell rendezni a szülői felügyelet gyakorlását.

³² Grád András: A váltott gyermekelhelyezés jogi és pszichológiai aspektusai. Családi jog, XVII. évfolyam, 2019. december, 2019. 4. szám, 5. oldal (továbbiakban: Grád 2019.)

Kulcsfontosságú továbbá a szülők együttműködési hajlandósága és képessége is, valamint lényeges, hogy hasonló nevelési elveket valljanak és tiszteletben tartsák a másik szülő jogosultságait is. Ezen túlmenően elengedhetetlen, hogy a szülők meg tudjanak állapodni a felmerülő vitás kérdésekben. Hiába áll fenn tehát elvben a szülők együttműködési képessége és hajlandósága, ha valamilyen okból mégsem sikerül a gyakorlatban megállapodniuk egy – egy olyan kérdésben, amelynek hiányában a váltott gondoskodás nem működhet. A gyakorlatban sok esetben okoz problémát a gyermek lakóhelyének meghatározása, amelyre abban az esetben is szükség van, ha a gyermek valójában két helyen lakik felváltva. Továbbá célszerű a szülőknek a jövőre nézve abban is megállapodniuk, hogy milyen esetekben módosíthatják a váltott gondoskodással kapcsolatos megegyezésüket.³³

Több európai ország, így többek között Svédország, Németország, Franciaország, illetve az Egyesült Királyság családjogi szabályozását tekintve a váltott gondoskodás már jogszabályok által lehetővé tett, egyre jobban elterjedt módja a szülői felügyelet gyakorlása rendezésének, ebből következően már állnak rendelkezésre tapasztalatok, amelyek alapján megállapíthatóak ennek a formának az előnyei és a hátrányai.³⁴

4.2.1. A váltott gondoskodás előnyei

A váltott gondoskodás egyik legnagyobb előnyeként határozható meg, hogy a gyermeknek megmarad az aktív, szoros kapcsolata mindkét szülőjével. Ebből kifolyólag nincs arra lehetőség, hogy valamelyik szülő kisajátítsa a gyermeket, esetleg megpróbálja a másik szülő ellen hangolni, hiszen az idő felét úgyis a másik szülővel fogja tölteni. További előnyként szolgál, hogy ebben a formában a szülőknek együtt kell működniük egymással, közös felelősséget kell vállalniuk gyermekük sorsának alakulásáért. A szülőknek tudatosítaniuk kell magukban, hogy bár elváltak egymástól, azonban a gyermek érdekeit szem előtt tartva szülőtársakként kompromisszumokat kell kötniük. A közös gyermekük miatt elkerülhetetlen, hogy egymás életének valamelyest részét képezzék, valamint saját érdekük is az együttműködés.³⁵ Szintén előnyként mutatható ki, leginkább azon szülők (legtöbbször anyák) vonatkozásában, akik közös megegyezés hiányában kizárólagos felügyeleti jogot kaptak, hogy javult a társadalmi-szociális helyzetük.

³³ Grád 2019. 6-7. p.

³⁴ Grád 2019. 3-4.p.

³⁵ Grád 2019. 4. p.

Valószínűleg ez annak köszönhető, hogy a közös szülői felügyeleti jog egyoldalú kérelemre való bevezethetőségével változott a korábbi családi munkamegosztás azáltal, hogy a gyermekről az idő felében immár a másik szülő is köteles gondoskodni, ennek következtében – leginkább – az anyáknak több szabadideje maradt élete újrendezésére. Azon szülők pedig, akik korábban „jogilag” különélő szülő státuszában voltak, mert megegyezés hiányában nem volt elrendelhető a közös felügyelet, azáltal kerültek sokkal kedvezőbb helyzetbe, hogy jóval több időt tudtak együtt tölteni gyermekükkel.³⁶

4.2.2. Felmerülő problémák a váltott gondoskodással kapcsolatban

A leggyakoribb ellenérv, amely a váltott gondoskodás hátrányaként említhető, hogy a gyermekek egy része rosszabbul viseli ezt a formát, mivel nem biztosítja számukra az állandóságot. Az állandóság kérdése hangsúlyosan megjelenik a Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelvében, amely az 1/2014. Polgári jogegységi határozat (a továbbiakban: PJE) szerint az új Ptk. alkalmazása esetén már nem irányadó, ennek ellenére a bíróságok azóta is alkalmazzák az ott részletezett szempontrendszert. Grád András álláspontja szerint a gyermek a változáshoz problémamentesen alkalmazkodik, ugyanis életében a változás folyamatosan jelen van. Pszichológiai szempontból a lényeg nem a változás, hanem az előreláthatóság, és a váltott gondoskodás tipikusan ilyen előrelátható változásnak tekinthető.³⁷

További hátrányként határozható meg, hogy a gyermek számára megterhelő a folyamatos költözködés a szülők között, kialakulhat nála az otthontalanság érzése. Ennek megoldására lehet alkalmas az úgynevezett fészek modell, amelynek lényege, hogy a korábbi családi otthonban, a megszokott környezetében a gyermek marad és a szülei költözködnek hozzá egymást váltva. Abban az esetben, ha kizárólag a gyermek érdekeit nézzük, akkor számára ez lehet a legjobb megoldás, ugyanakkor hosszútávon nem gondolom kivitelezhetőnek és fenntarthatónak. Egyrészt anyagilag rendkívül megterhelő, hiszen a szülőknek ebben az esetben három háztartást kell fenntartaniuk, amit a mai világban nem sokan engedhetnek meg maguknak. Másrészt meglátásom szerint ez a fajta rendezési mód meggátolhatja a szülők továbblépését és akadályozhatja egy esetleges új stabil párkapcsolat kialakítását is.

³⁶ Visontai-Szabó Katalin: A szülői felügyelet rendezésének jogi keretei és pszichológiai háttere. Különös tekintettel a szülői felügyelet közös gyakorlására. Glossa Iuridica, VIII. évfolyam, 2021. 4. szám 85-86.p. (továbbiakban: Visontai-Szabó 2021.)

³⁷ Grád 2019. 3-4.p.

Ebből következően idővel a szülőben kialakulhat egyfajta frusztráció, ami közvetetten szintén rossz hatással lehet a gyermek és a szülő közötti kapcsolatra.³⁸ Álláspontom szerint a magyar társadalomban ez a fajta modell egyáltalán nem tekinthető működőképesnek, ugyanis egyrészt nincs meg hozzá az anyagi, illetve a technikai háttér, másrészt sok esetben hiányzik az együttműködés a felek részéről.

A tapasztalatok alapján a váltott gondoskodás további hátrányaként merült fel, hogy a rosszul működő házasságok inkább fennmaradtak, ha fennállt annak a „veszélye”, hogy váltott gondoskodásban kell majd nevelniük a gyermekeket, és a válással nem biztosan tudják maguk mellett őket.³⁹ Véleményem szerint ez egy rendkívül káros hozzáállás a szülők részéről.

Azt gondolom, hogy a gyermekvállalás hatalmas felelősség, a szülőknek ettől kezdve egész életükben tekintettel kell lenniük a gyermekük érdekére, aminek az is a részét képezi, hogy ha a másik szülő is alkalmas a gyermek nevelésére, akkor a gyermeknek szüksége van arra, hogy mindkét szülő az élete része legyen. Meglátásom szerint nem a szülők kapcsolatának felbontása a legnagyobb gond, hanem ha ennek során megpróbálják elszakítani a gyermeket a másik szülőtől. A gyermekre ilyen esetben sokkal károsabb hatással lehet a szülők folyamatos háborúzása vele kapcsolatban, mint egy esetleges váltott gondoskodás.⁴⁰

Összességében azt gondolom, hogy a váltott gondoskodás Ptk.-ban való rögzítése időszerűnek bizonyult. Az utóbbi években Európában már az számított kivételnek, ha valamelyik állam nem szabályozta ez a fajta nevelési keretet, nálunk azonban modern megoldásnak tekinthető, mindemellett a megítélése lassan ugyan, de mára nagyon sokat változott. A jogintézmény alkalmazási lehetőségét a Ptk. ezelőtt sem zárta ki, de a joggyakorlat igényelte, hogy legyen jogszabályi háttere is annak.

Összefoglalva konstatálható, hogy – a fentiek alapján – a váltott gondoskodásnak számos előnye és hátránya van, a szakértők véleménye is megosztott a tekintetben, hogy ennek a speciális formának milyen hatásai lehetnek a gyermekre nézve. Nagyon fontos kiemelni, hogy a váltott gondoskodás – minden előnye ellenére – nem mindig alkalmazható, és nem is minden gyermek és szülő számára ideális, családonként teljesen változó, hogy mi a megfelelő számukra.

³⁸ Visontai-Szabó 2021. 87-88.p.

³⁹ Grád 2019. 4. p.

⁴⁰ Grád 2019. 4. p.

Minden esetben mérlegelni kell az adott ügy összes körülményét, figyelemmel kell lenni a gyermek érdekére, és ezek függvényében – mint lehetséges megoldási módot – lehet csak elrendelni a váltott gondoskodást.⁴¹

Álláspontom szerint a váltott gondoskodás csak akkor lehet működőképes hosszútávon, ha a szülők képesek felelősséget vállalni a gyermekükért, és szülőtársakként teljeskörűen együttműködni egymással, ez az ő igazi felelősségük, ezáltal a szülői felügyelet tágabban, inkább szülői felelősségként értelmezhető.

4.3. Közös szülői felügyelet elrendelése egyoldalú kérelemre

Ahhoz, hogy a gyakorlatban a fentebb részletezett azonos intenzitású, váltott gondoskodás lehetőségének biztosítása megfelelően működhessen, lehetővé kellett tenni a bíróság számára azt is, hogy akár az egyik szülő egyoldalú kérelmére dönthessen a szülői felügyelet közös gyakorlásáról. A közös szülői felügyelet bírósági rendezésének anyagi jogi szabályait tekintve a Ptk. 4:167. § (1) bekezdése 2022. január 1-jét megelőzően úgy rendelkezett, hogy a különélő szülők megállapodásának hiányában – kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból – a bíróság dönt arról, hogy a szülői felügyeletet melyik szülő gyakorolja.

Ezen rendelkezés 2022. január 1-jével – a Ptk. 2021. évi CXXII. törvénnyel történt módosítása után – kiegészült azzal, hogy a bíróság egyik szülő kérelmére is dönthet a szülői felügyelet közös gyakorlásáról, ha az a kiskorú gyermek érdekében áll.⁴² A jogszabálmódosítást követően tehát a Ptk. 4:167. § (1) bekezdésének második mondata kifejezetten tartalmazza a közös szülői felügyelet elrendelésére irányuló egyoldalú kérelem előterjeszthetőségét és a bíróság döntési kötelezettségét.

Nyilvánvaló, hogy ennek elrendelésére a körülmények széleskörű bírói mérlegelését követően akkor kerülhet sor, ha a bíró a gyermek meghallgatását követően meggyőződik arról, hogy valóban ez a döntés a gyermek számára a legkedvezőbb.

⁴¹ Szeibert Orsolya: A váltott gondoskodás előnyei és akadályai, továbbá a gyermek vallásszabadsága és származás megismeréséhez fűződő joga nemzetközi összehasonlításban, Családi jog, 2022. XX. évfolyam 2. szám 32-33.p.

⁴² Polgári jog I-IV. új Ptk. Kommentár a gyakorlat számára, frissítve 2023. június 1.

(továbbiakban: Kommentár 2023.)

Ptk. 4:167. § (1) bekezdés

E tekintetben a bíróság döntési kötelezettségének alapja egy minden családjogi jogviszonyt átható, alapelveként is nevesített szempont, a kiskorú gyermek érdekének az adott jogvitára konkretizálása.⁴³ Ezen kiegészítéssel kapcsolatosan a törvénymódosítás indokolása arra tér ki, hogy a Ptk.-nak a fentebb említett módosítása arra biztosít lehetőséget, hogy a bíróság – a szülők megállapodásának hiányában – az egyik szülő kérelmére is hozzon döntést a szülői felügyelet közös gyakorlásáról, nem szükséges erre kizárólag az egyik szülőt feljogosítania.⁴⁴

A javasolt szabályozás ugyanakkor nem változtat azon a helyzeten, hogy a házasság felbontását vagy szülők különköltözését követően a közös szülői felügyelet automatikusan fennmarad a szülők között, amennyiben nem fordulnak bírósághoz, viszont a bírói rendezés szükségessége esetén ezúttal már lehetőségük van arra, hogy a bíróság – mérlegelve, hogy a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődése miként biztosítható a legkedvezőbbben – az egyik szülő egyoldalú kérelmére is határozhat úgy, hogy a szülői felügyelet a házasság felbontását, illetve különköltözését követően is - a bírósági határozat által megerősítetten - közös marad.⁴⁵ A törvény végső előterjesztői indokolása szerint a jogalkotó ezzel a módosítással a jogkeresők azon régi igényének tett eleget, miszerint a közös szülői felügyelet lehetőségének a házasság felbontását (vagy éltársak esetén a szülők különköltözését) követő szélesebb körű biztosítása jogilag garantálja a szülő-gyermek kapcsolat teljességét.⁴⁶

A Módtv. 88. §-a beiktatta a Polgári Törvénykönyvbe a 4:167/A. §-át, amely lehetővé teszi a váltott gondoskodás bírósági elrendelését. A Ptk. 4:167/A. § (1) bekezdés értelmében a közös szülői felügyeletről való döntés esetén a bíróság a kiskorú gyermek érdekében figyelemmel elrendelheti, hogy a szülők a gyermekről felváltva, azonos időtartamban gondoskodjanak, vagy ennek hiányában szabályozza a gyermekkel való kapcsolattartást és dönt a gyermek tartásáról. A közös szülői felügyelet elrendelése esetén a bíróság kijelöli a gyermek lakóhelyét.⁴⁷

⁴³ Dr. Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna – Dr. Tancsik Annamária: A jogszabályváltozás mint körülményváltozás a szülői felügyelet gyakorlása megváltoztatásának feltételrendszerében. Kúriai Döntések – Bírósági Határozatok, 2022/6. 70. évfolyam, 2022. június. 967-971.p.

⁴⁴ 2021. évi CXXII. törvény indokolás

⁴⁵ 2021. évi CXXII. törvény indokolás

⁴⁶ Végső előterjesztői indokolás az egyes igazságügyi tárgyú, valamint kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXII. törvényhez – Indokolások Tára 2021/137.

⁴⁷ Ptk. 4: 167/A. § (1) bekezdés

Szeibert Orsolya: Új mérföldkő a hazai családjogi szabályozásban: a bíróság által elrendelhető közös szülői felügyelet és váltott gondolkodás, Családi jog, 2022. XX. évfolyam 1. szám 10-15.p.

A Ptk. 4:167/A. § (2) bekezdése szerint, ha a bíróság a szülőket felváltva, azonos időtartamban jogosítja fel a gyermek gondozására, dönt a szülő által önállóan gyakorolt gondoskodás időtartamának mértékéről – a szünetek és az ünnepek időszakára is kiterjedően –, a gyermek átadása, átvétele módjáról, továbbá szükség esetén a gyermek tartásáról is.⁴⁸

Mindezek alapján konstatálható, hogy a Ptk. 4:167/A. § -a azt részletezi, hogy az ítélet tartalma eltérő attól függően, hogy a szülők a szülői felügyeletet csak jogilag gyakorolják közösen, de a gyermekük az egyikük háztartásában él és a másik szülővel hétvégeként tartja a kapcsolatot. Ebben az esetben a bíróságnak a Ptk. 4: 181. §-ának megfelelően kell döntenie. A másik esetet pedig az képezi, amikor a bíróság azt rendeli el, hogy a szülők a gyermekről felváltva azonos időtartamban gondoskodnak és vesznek részt a gyermek felnevelésében, ez esetben tehát ugyanannyi időt tölt a gyermek mindkét szülővel.⁴⁹

Abban az esetben viszont, ha a szülők nem közösen kérik, a bíróságnak döntenie kell arról, hogy a szülők a gyermek gondozása kapcsán milyen időközönként váltják egymást és mikor adják át egymásnak a gyermeket.

Mindezek mellett adott esetben szükségessé válhat kiegészítő gyermektartásdíj megállapítása is a szülők eltérő vagyoni viszonyaira és életkörülményeire figyelemmel abban az esetben is, ha a gyermek azonos időt tölt együtt mindkét szülővel. A közös szülői felügyeletet elrendelő döntésben a gyermek lakóhelyét minden esetben ki kell jelölnie a bíróságnak, függetlenül attól, hogy a gyermek ténylegesen csak az egyik szülő háztartásában lakik, vagy adott esetben mindkét szülőjével ugyanannyi időt tölt.⁵⁰

A bíróság – a szülők közötti megállapodás hiányában – többnyire csak széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatását követően, a tanúvallomások, az igazságügyi pszichológus szakértői vélemény, környezettanulmányok, nem utolsósorban a gyermek, mint érdekelt véleményének ismeretében kerül döntési helyzetbe. A bíróság mindezekre tekintettel tudja megítélni, hogy melyik szülő biztosíthatja kedvezőbben a gyermek testi, szellemi és erkölcsi fejlődését, figyelemmel arra, hogy az esetek többségében két, a gyermek felügyeletére egyaránt alkalmas szülő közül kell választani.

⁴⁸ Kommentár 2023.

Ptk. 4: 167/A. § (2) bekezdés

⁴⁹ Kommentár 2023.

⁵⁰ Kommentár 2023.

Helyesen mutatott rá korábban a Legfelsőbb Bíróság az egyik eseti döntésében arra, miszerint (a régi terminus technikussal élve) a gyermek elhelyezése vagy elhelyezésének megváltoztatása nem az egyik vagy másik szülővel szembeni szankció alkalmazásának eszköze. Elsődleges szempont a gyermek mindenekfelett álló érdeke.⁵¹

4.4. A Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelvének alkalmazhatósága

A fentiek eldöntéséhez irányadó szempontrendszer a Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelve határozta meg a bírói gyakorlat egységesítése érdekében. A Ptk. hatálybalépéséhez kapcsolódóan a Kúria 1/2014. Polgári jogegységi határozata viszont az új Ptk. eltérő rendelkezése miatt már nem tartotta irányadónak azt. Ezen jogegységi határozat indokolása utalt azonban arra, hogy az új Ptk. szabályaival nem ellentétes jogi okfejtések, érvek, megállapítások figyelembe vehetők, idézhetők.⁵²

Ezen Irányelv a gyermek elhelyezésével kapcsolatos szempontokat határozta meg a Családjogi törvénnyel összhangban, azonban a benne foglalt elvek egy része jelenleg is megfelelően irányadónak tekinthető, tartalmilag sok esetben felhasználható, helytálló akkor is, amikor a bíróság a CSJK szabályai szerint a szülői felügyeleti jogok gyakorlásáról rendelkezik.

Az Irányelv a II. pontjában a közös szülői felügyelet elrendelhetőségéről a következőképpen rendelkezik. A szülők különválása egymagában nem érinti szülői felügyeleti jogait és kötelezettségeiket.⁵³ Abban az esetben azonban, ha a gyermek a szülők megegyezése vagy a bíróság döntése alapján valamelyik szülőnél nyert elhelyezést, a felügyeletet ez a szülő gyakorolja, kivéve, ha a szülők kérelmére a bíróság a gyermekelhelyezéssel egyidejűleg közös szülői felügyeletet rendelt el, illetve a szülőknek a közös szülői felügyeletre vonatkozó egyezségét jóváhagyta.⁵⁴ A közös szülői felügyelet gyakorlását a jogszabály csak a szülők közötti teljes egyetértés, maximális együttműködési készség esetén teszi lehetővé. Ez jut kifejezésre abban, hogy a közös szülői felügyeletet a bíróság csak a szülők közös kérelmére rendelheti el, illetve hagyhatja jóvá a közös szülői felügyeletre vonatkozó egyezségüket.

⁵¹ Legfelsőbb Bíróság Pfv.II.21.815/1994., megjelent: BH 1995.717.

⁵² Kommentár 2023.

Simon Károly László: A közös szülői felügyelet bírósági elrendelésének mérlegelési szempontjai a hazai szabályozás tükrében CSJ, 2022/4., 6-7.p. (továbbiakban: Simon 2022.)

⁵³ Csjt. 72.§ (1) bekezdés

⁵⁴ Csjt. 72.§ (2) bekezdés

A szülőknek a közös szülői felügyelet iránti kérelemben nyilatkozniuk kell arról, hogy milyen módon kívánnak együttműködni a közös szülői felügyelet során, különös tekintettel a gondozási, nevelési tevékenység ellátására.⁵⁵ A közös szülői felügyelet elrendelésének a feltétele a gyermek elhelyezésének megállapodással vagy ítélettel történő rendezése.⁵⁶

A közös szülői felügyelet csak addig tartható fenn, amíg képes rendeltetésének betöltésére. Következtetésképpen az bármelyik szülő kérelmére megszüntethető, ha a szülők már nem tudnak együttműködni, feltéve, hogy a megszüntetés a gyermek fejlődése szempontjából is indokolt.⁵⁷ Ilyen kérelem előterjesztése esetén azonban a közös szülői felügyelet fenntartása aligha szolgálhatja a gyermek érdekét. A közös szülői felügyelet megszüntetése esetén a szülői felügyeletet a továbbiakban az a szülő gyakorolja, akinél a gyermeket - a közös felügyelet elrendelésével egyidejűleg - elhelyezték.⁵⁸

Fontos hangsúlyozni ugyanakkor, hogy a bíróságnak a 17. számú Irányelv szempontrendszerére figyelemmel minden esetben az ügy egyediségét, valamennyi körülményét együttesen mérlegelve kell döntenie arról, hogy melyik szülő alkalmasabb a szülői felügyeleti jogok gyakorlására.⁵⁹

Kijelenthető tehát, hogy a 2022. január 1-jétől hatályos új szabályozással a szülői felügyelet gyakorlásának alapstruktúrája változatlan formában megmaradt. A szülők ugyanis mind az együttélésük alatt, mind az életközösségük megszűnését követően változatlanul közösen gyakorolják a szülői felügyeletet, és szülői jogaik is azonosak. Nincs érdemi változás abban sem, hogy az életközösség megszűnését követően a szülői felügyelet a szülők megállapodásával vagy ennek hiányában bírósági döntéssel rendezhető.⁶⁰ A törvénymódosítás az életközösség megszűnését követő szülői felügyelet bírósági rendezésében idéz elő gyökeres változást azzal, hogy a törvény a szülői felügyelet közös gyakorlása körében is döntési jogkört ad a bíróság kezébe, és akár az egyik szülő kérelme alapján is lehetővé teszi a közös szülői felügyelet - vagy azon belül a váltott elhelyezés - bírósági elrendelését.

⁵⁵ 12/1995. (VI. 22.) IM r. 1. §-a

⁵⁶ <https://kuria-birosag.hu/hu/iranyelvek/17-szamu-iranyelv> (2024.05.20.)

⁵⁷ Csjt. 72.§ (3) bekezdés

⁵⁸ <https://kuria-birosag.hu/hu/iranyelvek/17-szamu-iranyelv> (2024.05.20.)

⁵⁹ Simon 2022. 4-5.p.

⁶⁰ Simon 2022. 4-5.p.

4.5. Bírói gyakorlati kérdések

A szülői felügyelettel kapcsolatos pereket, mint személyállapoti pereket a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) tartalmazza, és külön részben szabályozza az ún. különleges eljárások fejezet alatt. A Pp. nemcsak a szülői felügyelet megszüntetése és visszaállítása iránti pert sorolja a személyi állapoti perek sorába, hanem a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti pert is. A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti per azonban egyfajta kivételt képez a többi személyi állapoti per között, ugyanis bár szülői felügyelettel kapcsolatos perről van szó, mégis semmilyen más szempontból nem viseli magán a személyi állapoti perek jegyeit. Tekintettel arra, hogy a szülői felügyelet gyakorlásáról szóló döntés önmagában sem a szülők, sem a gyermek státuszát nem érinti.⁶¹

Ezáltal például lehetőség van a szülő felügyelet közös gyakorlására, akkor is, ha a szülők különváltak, azonban a szülői felügyelet körébe tartozó jogaik és kötelezettségeik egyenlők, illetve még abban az esetben is, ha a bíróság az egyik szülőt jogosítja fel a szülői felügyeleti jogok teljeskörű gyakorlására, a különélő szülőt megilleti a gyermek sorsát érintő lényeges kérdésekben való együttdöntés joga. Azt a tényt, hogy nem valódi személyi állapoti perről van szó megerősíti, hogy magáról a szülői felügyelet gyakorlásáról a feleknek lehetőségük van akár peren kívül, akár peres eljárásban megállapodni, egyezséget kötni. Ez minden más személyi állapoti per esetén kizárt, azokban csak és kizárólag a bíróság dönthet, változtathat a személyi állapoton.⁶²

Ebből következően konstatálható, hogy a bíróság felelőssége nagyon nagy a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perekben. Gondoljunk arra az esetre, ha az egyik fél ellenzi a közös szülői felügyelet elrendelését, a bíróságnak ennek ellenére valamilyen döntést kell hoznia a szülői felügyeleti jogok gyakorlásáról. Mindezt részletes bizonyítási eljárásnak kell megelőznie, amely során a gyermek érdekét kell középpontba helyezni. A bíróságnak a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perekben a bizonyítás körében vizsgálnia kell, hogy mindkét szülő a szubjektív feltételek tekintetében alkalmas-e a gyermek nevelésére, emellett – a fentiekben már részletezett – objektív körülmények vizsgálatának is nagy jelentősége van. Előfordul a gyakorlatban, hogy mindkét szülő a szubjektív feltételek tekintetében azonosnak mondható, azonosan alkalmas a gyermek nevelésére, gondozására.

⁶¹ Kőrös 2021. 343-344.p.

⁶² Kőrös 2021. 344.p.

A Kúria Pfv.21131/2022/8. számú precedensképes határozatában kifejtette, hogy az azonos szubjektív alkalmassággal rendelkező szülők esetén hangsúlyozottan értékelhető a szülők együttműködési készsége, a gyermek hosszú távú érdekének felismerése.

Az egyéb bizonyítékok mellett (szakvélemény, pedagógiai vélemény stb.) ugyanis a szülők viselkedéséből vonható le következtetés a gyermek alapvető érdekének megfelelő nevelésére, a gyermek érdekében álló együttműködési készségre.⁶³

A bírói gyakorlat számára a közös szülői felügyelet egyik formájaként a váltott gondoskodás elrendelése egy még gondosabb eljárást és még szélesebb körű körülményfeltárást igényel.

Ebben az esetben ugyanis – a korábbiakban már részletezett módon – a bíróságnak egyértelműen azt kell vizsgálnia, hogy mi a legjobb a gyermek számára, azonosan ragaszkodik-e mindkét szülőjéhez, a kiskorú számára az a legkedvezőbb-e, hogy ha ugyanannyi időt tud tölteni mindkét szülővel, azonban a gyermek stabilitásérzetét nem rengeti meg.

Mindezt a Kúria Pfv. 21225/2020/9. számú precedensképes határozata támasztja alá, amely jól rámutat a váltott gondoskodás elrendelésének nehézségeire.⁶⁴ Ebben az ügyben a másodfokú bíróság az elsőfokú bírósággal egyezően rögzítette: a bíróságnak abban kellett állást foglalnia, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján két, lényegében azonos nevelési képességű szülő közül melyik alkalmasabb a gyermekek nevelésére. Az elsőfokú bíróság a szakvélemények alapján azt állapította meg, hogy az alperes kevésbé, de alkalmasabbnak tekinthető. A másodfokú bíróság álláspontja ezzel szemben az volt, hogy az egyező objektív körülmények mellett döntő jelentőségű annak megítélése, hogy melyik szülő képes a gyermekek érdekeinek felismerésére, az annak megfelelő magatartás tanúsítására és nem hagyható figyelmen kívül a felek egymással szemben tanúsított viselkedése sem. A felek közötti kapcsolat hiányát az alperes terhére, míg a gyermekek érdekeinek felismerését a felperes javára értékelte és ezek mérlegelésével a felperest tekintette a gyermeknevelésre alkalmasabb szülőnek. A szakértők a szakvéleményekben és meghallgatásukkor azt hangsúlyozták, hogy a váltott gondoskodáshoz elengedhetetlen a szülők együttműködése, ellenkező esetben a gyermekek személyiségfejlődésének károsodásával lehet számolni.

⁶³ Kúria Pfv.21131/2022/8. számú precedensképes határozata szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában. [2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:2. §] Bírók: Darákné dr. Nagy Szilvia, Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna, Mészárosné dr. Szabó Zsuzsanna, Osztovits András, Sztojkoné dr. Hajdu Edit

⁶⁴ Kúria Pfv.21225/2020/9. számú precedensképes határozata szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában. [2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:164. §, 4:178. §] Bírók: Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna, Nyíróné dr. Kiss Ildikó, Stark Marianna

Továbbá az ügyben tanúként meghallgatott gyermekpszichiáter is úgy nyilatkozott, hogy azoknál a gyermekeknél nem alakul ki pszichés probléma, akiknek a szülei együttműködőek. A másodfokú bíróság a jogerős ítéletben a következetes bírói gyakorlattal egyezően részletesen kifejtette, hogy az adott ügyben a jogszabályi feltétel hiánya miatt nincs helye a szülői felügyelet közös gyakorlásának.

A jelen ítéletben megállapítást nyert, hogy a felek együttműködésének hiánya miatt a váltott gondoskodás a gyermekek személyiségfejlődésének károsodásához vezethet. Nyilvánvaló, hogy az ettől csak csekély mértékben eltérő időtartamot eredményező váltott szülői felügyelet sem szolgálná a gyermekek érdekét, azzal kifejezetten ellentétes lenne különös tekintettel arra, hogy a jogerős ítélet meghozatala után néhány hónappal később már iskolába járó gyerekek hét közben kényszerülnének gondozási helyük váltogatására. A Kúria tehát a felülvizsgálati kérelemmel támadott elsőfokú jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.⁶⁵

4.5.1. A gyermek meghallgatása

Kiemelendő, hogy a Ptk. 4:171. § (4) bekezdése 2022. augusztus 1. napjától módosult, amely a bíróság és a gyámhatóság számára általános értesítési kötelezettséget vezet be az ítélőképessége birtokában lévő gyermek részére a nyilatkozattétel lehetőségéről.⁶⁶ Ha a gyermek a meghallgatását maga kéri, vagy ha azt a bíróság kérelem hiányában is indokoltnak tartja, a bíróság a gyermeket közvetlenül vagy szakértő útján meghallgatja. Ha a gyermek a tizennegyedik életévét betöltötte, szülői felügyeletére és elhelyezésére vonatkozó döntés egyetértésével hozható, kivéve, ha a gyermek választása a fejlődését veszélyezteti.⁶⁷ Mindezek alapján az értesítésnek minden esetben, ügyben meg kell történnie, tehát változatlan marad az a bírói gyakorlat, hogy a gyermek ítélőképességének meglétét a bíróságnak minden esetben egyedileg kell vizsgálnia, ennek során az életkor nem számít döntő tényezőnek. Megállapítható tehát, hogy a Ptk. 4:171. § (4) bekezdése a gyermek meghallgatásának lehetőségét, illetve szükségességét rögzíti garanciális szabályként a szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perben, lényegében a Csjt. 74. §-ában foglaltakkal azonos tartalommal.⁶⁸

⁶⁵ Kúria Pfv.21225/2020/9. számú precedensképes határozata szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában. [2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:164. §, 4:178. §] Bírók: Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna, Nyíróné dr. Kiss Ildikó, Stark Marianna

⁶⁶ Ptk. 4:171. § (4) bekezdés

⁶⁷ Ptk. 4:171. § (4) bekezdés

⁶⁸ Kommentár 2023.

A korábban hatályos Csjt. 74. §-a előírta, hogy a 14. életévét betöltött gyermek elhelyezéséről döntés csak a „gyermek egyetértésével hozható”, és a bíróság a gyermek véleményéről a szülők erre vonatkozó egyező nyilatkozata útján is tájékozódhatott. Tekintettel arra, hogy az utóbbi fordulatot az új Ptk. elhagyta, kérdésessé vált a bírói gyakorlat számára, hogy a bíróságnak a döntése meghozatala előtt a 14. életévét betöltött kiskorú véleményét minden esetben ki kell-e kérnie. Ebben a kérdésben az új Ptk. Tanácsadó Testület tagjai által áttekintett jogalkalmazási és jogpolitikai szempontok két irányba mutatnak. A Ptk. megfogalmazza azt a követelményt, hogy a gyermeket a szülők vonják be döntéseikbe. Az az elvárás, hogy a gyermek aktív szereplője legyen az őt érintő döntéseknek, gyermekjogi szempontból szintén a gyermek bevonása mellett szól. E körben az érvényesítendő releváns szempont az, hogy ne a gyermek feje felett döntsenek erről a kérdéstről. A gyermek ugyanakkor szabadon dönt arról, hogy akar-e nyilatkozni.

Az új Ptk. Tanácsadó Testület tagjainak körében az a határozott állásfoglalás fogalmazódott meg, hogy a gyermek meghallgatása mellőzhető, ha azokban a kérdésekben, melyekre nézve a gyermek meghallgatása kötelező, a szülők előadása egyező, és az kiterjed arra is, hogy ezekről a gyermeket tájékoztatták és a döntésbe a gyermeket bevonták. Emellett helyes azonban az is, ha a bíróság értesíti a gyermeket a nyilatkozattétel lehetőségéről és arról, hogy milyen módon van lehetőség a meghallgatására (bíróság vagy szakértő útján, akár írásban is stb.).⁶⁹ E körben a Kúria Pfv.II.20.982/2021/12. sorszám alatt hozott döntésében azt mondta ki, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermek saját gondozására tett nyilatkozata csak a fejlődése veszélyeztetettsége esetén mellőzhető. A szülők nevelési módszere az ilyen jogvitákban elbírálási szempontként nem értékelhető.

Az anyagi jog a 14. életévét betöltött gyermek esetén a szülői felügyelettel kapcsolatos eljárásokban főszabályként a gyermek egyetértéséhez köti a döntést, kivéve, ha a választása kétséget kizáróan bizonyítottan a gyermek fejlődését veszélyezteti. Ennek hiányában a gyermek véleményétől eltérő határozat nem hozható és a bíróság döntése a testvérek szétválasztásának hiányában a kisebbik gyermekekre is kihat.⁷⁰

⁶⁹ <https://kuria-birosag.hu/hu/content/szuloi-felugyelet-gyakorlasanak-rendezese-iranti-perekben-birosagnak-14-eletevet-betoltott> (2023.10.23.)

⁷⁰ Kúria Pfv.II.21.499/2019/4. számú precedensképes határozata szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában. [1952. évi III. törvény (Pp.) 206. §, (1) bek., 2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:2. §, (1) bek., 4:170. §, 4:171. §, (4) bek.] Bírók: Baloginé dr. Faiszt Judit, Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna, Nyíróné dr. Kiss Ildikó

A 14. életévét betöltött gyermek nevelésének veszélyeztetése az érdekét súlyosan sértő helyzet és a kétséget kizáró bizonyítottság alapján állapítható meg, mondta ki a Kúria a Pfv.II.20.900/2021/13. számú döntésében.⁷¹

A Ptk. 4:171. § (4) bekezdése tehát a gyermek meghallgatásával és életkorától függő beleegyezésének szükségességével kapcsolatban tartalmazza a Csjt.-ből ismert azon megoldást, amely szerint a bíróságnak az eljárása során főszabályként mindkét szülőt meg kell hallgatnia. Indokolt esetben meg kell hallgatnia a gyermeket is, továbbá akkor, ha azt a gyermek maga kéri. A meghallgatás történhet közvetlenül vagy szakértő útján.

A gyermek közvetlen meghallgatása, amely függ a gyermek életkorától, hajlandóságától számos esetben többletinformációkkal szolgál az eljáró bíróságok számára, ugyanakkor ez a módszer nem feltétlenül terjedt el a hazai gyakorlatban.⁷² A Gyermekjogi Egyezmény 12. cikk 1. pontja is szükségessé teszi azt, hogy az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket az őt érintő kérdésekben meghallgassák, véleményét korára és érettségére tekintettel figyelembe vegyék.⁷³

Álláspontom szerint nyugtázható tehát, hogy a jelenlegi bírói gyakorlat szerint általában a gyermekek közvetlen meghallgatása alapján lehet eldönteni, hogy a gyermek ítélőképessége birtokában van-e. Számos esetben a bíróság nyolc és fél éves (BH2010.123.), hét és fél éves (EBH2011.2318.), nyolc- és hatéves (Kúria Pfv.II.22.039/2016.), tízéves gyermek (Kúria Pfv.II.20.471/2018.) esetén is a gyermekek közvetlen meghallgatása után döntött az ítélőképességük fennállásáról.⁷⁴

Fontos hangsúlyozni, hogy a CSJK nem állapít meg olyan életkort, amelynek betöltését követően a gyermeket mindenképpen meg kell hallgatni. Ez mindig az ügy jellegétől, a gyermek fejlettségétől függ. A bíróság felelőssége, hogy eldöntse: mikor indokolt a gyermek személyes részvétele, meghallgatása, illetve mikor szükséges pszichológus szakértő útján tájékozódni a gyermek véleményéről, kötődéséről.⁷⁵

⁷¹ Pfv.II.20.900/2021/13. számú döntés

⁷² Bucsí Ágnes: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban - egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban. In: Szeibert Orsolya (szerk.): Család - Gyermek - Vagyon. A joggyakorlat kihívásai. HVG-ORAC, Budapest, 2012, 292-320.p. (továbbiakban: Bucsí 2012.)

⁷³ Bucsí 2012. 292-320.p.

⁷⁴ BH2010.123.

EBH2011.2318. számú polgári elvi határozat

Kúria Pfv.II.22.039/2016. számú döntése

Kúria Pfv.II.20.471/2018. számú döntése

⁷⁵ Kommentár 2023.

A Kúria úgy foglalt állást, hogy nem szakkérdés a gyermek ítélőképességének megállapítása, ebben a bíróság szakértő kirendelése nélkül is dönthet.⁷⁶

A bíróság felelőssége mellett e tekintetben is megjelenik a szülői felelősség, ugyanis valójában ezen körbe tartozó kérdés, hogy a gyermeket megfelelően tájékoztassák, valamint a döntéshozatalba bevonják, ezáltal a gyermek érdekét tiszteletben tartva, számára legjobb megoldás jöhessen létre a bíróságon.

5. Gyermek érdekének védelme

Amennyiben a gyermek legfőbb érdeke, mint alapvető családjogi elv megjelenését vizsgáljuk a hazai családjogi szabályozás rendszerében - a szülői felügyeleti jog közös gyakorlása során - akkor megállapíthatjuk, hogy ezen alapelv áll legszorosabb összefüggésben valamennyi családjogi alapelvvvel, így a házasság és a család védelmének elvével, a házastársak egyenjogúságának, a méltányosság, illetve a gyengébb fél védelmének az elvével.⁷⁷

A gyermek érdekeinek védelmét a hazai jogalkalmazás mindig is fontos feladatának tekintette. Különös jelentőséget nyert a gyermeki jogok biztosítása azáltal, hogy hazánk csatlakozott a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20. napján kelt Egyezményhez, amely az 1991. évi LXIV. törvénnyel a belső jogunk részévé vált. Ennek hatására került be a Csjt-be 1995-ben a gyermek érdeke, mint alapelv. A Csjt.-nek az 1995. évi XXXI. törvénnyel beiktatott 1. §-ának (2) bekezdése alapelvvé emelte, hogy a törvény alkalmazása során mindenkor a kiskorú gyermek érdekére figyelemmel, jogait biztosítva kell eljárni.⁷⁸ Azért is kiemelendő ez a momentum, ugyanis a New York-i Gyermekjogi Egyezmény fogta össze elsőként nemzetközi szinten a gyermeki jogokat úgy, hogy ezen jogok érvényesülése érdekében kötelezettségeket, elvárásokat fogalmazott meg a szülőkkel és más családtagokkal szemben.

⁷⁶ EBH2011. 2318. számú polgári elvi határozat

⁷⁷ Nagy Márta: A gyermek jogainak érvényesülése az igazságszolgáltatásban, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2018. 13.p. (továbbiakban: Nagy 2018.)

⁷⁸ <https://kuria-birosag.hu/hu/iranyelvek/17-szamu-iranyelv> (2024.05.22.)

Az egyezmény a következőképpen definiálja a gyermek legfőbb érdekét. „A gyermek különleges védelmet élvez és jogi, valamint egyéb eszközökkel lehetőséget és alkalmat kap arra, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg, lelkileg és szociálisan fejlődjék, egészséges és szokásos módon a szabadság és méltóság viszonyai között. Az e célból elfogadott törvényekben figyelembe kell venni a gyermek legfőbb érdekét.”⁷⁹ Az egyezmény tehát hangsúlyozza, hogy a gyermek személyiségének harmonikus kibontakozásához nélkülözhetetlen, hogy családi környezetben, boldog, szeretetteljes és megértő légkörben nőjön fel.

Hazánkban a Kúria az elmúlt évek során számos határozatában elvi iránymutatást nyújtott ezzel kapcsolatban, amely a jogalkotásra is jelentős hatást gyakorolt. Változatlanul döntő szempont a jogalkalmazás és jogalkotás során egyaránt a gyermek legjobb érdekének védelme. A társadalmi folyamatoknak köszönhetően napjainkban ennek a kérdésnek egyre árnyaltabb megközelítése szükséges, mivel – ahogy a korábbiakban már kifejtettek szerint – folyamatos változások mennek végbe a család belső életében, szerkezetében és feladataiban. Mindezekre tekintettel a helyes és egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása céljából a Legfelsőbb Bíróság megalkotta – a fentiekben már említett – a 17. számú Irányelvet a gyermek elhelyezésével kapcsolatos szempontokról. Ezen Irányelv az 1952. évi IV. törvénnyel (Csjt.) összhangban kiemelte, hogy – az akkori terminus technikusként megfelelően – a gyermekelhelyezés, illetve a gyermekelhelyezés megváltoztatására *két feltétel együttes (konjunktív) teljesülése* esetén kerülhet sor: ha a körülmények a korábbihoz képest lényegesen megváltoztak és a változtatás a gyermek érdekében áll. Ennek a két feltételnek az együttes fennállását kell vizsgálnia a bírónak akkor is, ha a szülők peren kívül, akár csak hallgatólagosan állapodtak meg arról, hogy a gyermeket melyikük neveli.⁸⁰ Fontos megjegyezni, hogy a körülmények módosulása a gyakorlatban a *személyes ténybeli körülmények változását* jelenti. A szülők életkörülményeiben, a gyermekkel való kapcsolatában bekövetkehetnek olyan, a korábbi egyezséghez, illetve bírói döntéshez képest lényeges változások, amelyek indokoltá tehetik a gyermek érdekében a szülői felügyeletre vonatkozó döntés megváltoztatását.

A Ptk. kifejezetten utal arra a 4:170. § (1) bekezdésében, hogy a körülmények módosulását mindenképpen a *gyermek érdeke szempontjából kell vizsgálni*. A bírónak a döntéshozatala során mérlegelnie kell továbbá azt is, hogy a gyermeknek kiemelt érdeke–e, hogy *állandóságban* legyen.

⁷⁹ Nagy 2018. 12.p.

⁸⁰ Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelve

Az állandóság biztosítása a gyermek számára kiemelkedő jelentőséggel bír a közös szülői felügyelet gyakorlásának rendezése iránti perben. A Legfelsőbb Bíróság 17. számú irányelve mindezt a következőképpen fogalmazza meg: „*gyermek egészséges személyiségfejlődését az segíti elő, ha megszokott környezetében, őt szeretettel körülvevő személyek gondozásában nevelkedhet. A gyermek számára biztonságérzetet nyújt a megfelelő környezet állandósága, a környezetváltozás, az elhelyezés váltogatása viszont szorongást, félelemérzetet kelthet benne.*”⁸¹

Álláspontom szerint a kisgyermekes esetekben bír különösen nagy relevanciával az állandóság, értem ezalatt elsősorban a bölcsődés és óvodás korú gyermekeket. Kiemelendő, hogy az ilyen korú gyermekek esetén nem a környezet, hanem legfőképpen a gyermeket nevelő, gondozó szülő személyének állandósága a jelentős. Meglátásom szerint a kamaszkorú gyermekek már sok esetben kimondottan élvezhetik is akár a változatosságot. Abban az esetben, ha kisebb korukban kialakult egyfajta szoros bizalmi kötődés az édesanyával, akkor semmiféle káros következménye nem lehet a változásoknak, amennyiben az a gyermek érdekét szolgálja.⁸²

Bár én még nem vagyok gyakorló szülő, azonban felnőttként is fontos számomra az állandóság, tehát magamból kiindulva nem biztos, hogy képes lennék heti vagy kétheti váltásban két különböző helyen élni.

Összességében megállapítható tehát, hogy a gyermek érdekének védelme kiemelkedő szerepet tölt be mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás területén. A közös szülői felügyelet elrendelésénél, illetve a szülői felügyelet megváltoztatásánál a családjogi bírónak mindenképpen a gyermek érdekét kell szem előtt tartania, tehát főszabály szerint a gyermek legfőbb érdeke érvényesül a hazai családjogi szabályozás keretében is.

⁸¹ Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelve

⁸² Visontai – Szabó Katalin: A bizonyítás szempontjai és nehézségei a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben, Családi jog, 2015. március XIII. évfolyam 1. szám, 26-28.p.

6. A kapcsolattartás szabályozása közös szülői felügyelet esetén

Napjainkban a kapcsolattartási jog szerepe felértékelődött, amelynek következtében mind a jogalkotó, mind a jogalkalmazó nagyobb hangsúlyt fektet ezen terület szabályozására. Különösen érdekes ennek a kérdésnek a vizsgálata közös szülői felügyelet esetén, melyet a jogalkotó a „jogilag” különélő szülő kapcsán részletez, így dolgozatomban magam is ebből indultam ki.

A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény 9. cikk 3. pontja egyértelműen rögzíti, hogy az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy a szülők egyikétől külön élő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek legfőbb érdekével ellenkezik. Az Egyezményből az is levezethető és a Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelvének VI. pontja ezzel összefüggésben azt rögzítette, hogy a házasság felbontásával a szülők közös felelőssége a gyermek sorsáért nem szűnik meg, a házasság felbontása ennél fogva nem járhat azzal a következménnyel, hogy szüleinek egyikét a gyermek elveszítse.⁸³ A Legfelsőbb Bíróság 24. sz. Irányelvével módosított 17. sz. Irányelvének VI. pontja úgy rendelkezett a szülő-gyermek kapcsolatáról, hogy *„a házasság felbontásával nem szűnik meg a szülők közös felelőssége a gyermek sorsáért.”* Megállapítható tehát, hogy a magyar szabályozásban is megjelent a szülői felelősség fogalma, mint terminus technicus a kapcsolattartás szabályozásával összefüggésben.⁸⁴

Hazánk Alaptörvényének VI. Cikk (1) bekezdése szerint mindenkinek joga van ahhoz, hogy a magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jóhírnevét tiszteletben tartsák.⁸⁵ A Ptk. Családjogi Könyve az alapelvek között, a 4:2. §-ban rögzíti a gyermek érdekének védelmét.⁸⁶ Ezen § (3) bekezdése kimondja, hogy ha a gyermek nem nevelkedhet saját családjában, akkor is biztosítani kell számára, hogy lehetőleg családi környezetben nőjön fel és korábbi családi kapcsolatait megtarthassa.

⁸³ Kommentár 2023.

⁸⁴ Gyvt. kommentár - Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem, Úmjs. 10. (HVG-ORAC, 392 B/5 oldal, 2015)

⁸⁵ Magyarország Alaptörvénye VI. cikk (1) bekezdés

⁸⁶ Dr. Barzó Tímea: A gyermek alapvető jogainak védelme a magyar jogban CSJ, 2005/3., 1-6.p.

Ugyanezen szakasz (4) bekezdése szerint a gyermeknek a saját családjában, illetve a családi környezetben nevelkedéséhez és a korábbi családi kapcsolatai fenntartásához fűződő jogát törvényben meghatározott esetben, kivételesen és a gyermek érdekében lehet korlátozni.⁸⁷

Konstatálható tehát, hogy a kapcsolattartást a Ptk. alapvető gyermeki jogként definiálja és a szülői jogok érvényesülése szempontjából is alapvetőnek tekinti.

A kapcsolattartást, mint kifejezést a Csjt. 1986-ban történt módosítása óta használjuk, azt megelőzően a gyermekétől különélő szülőnek csak ún. láthatási joga volt. Fontos megemlíteni, hogy a kapcsolattartás nem összekeverendő a láthatással, ugyanis az annál sokkal szélesebb jogosítványokat jelent. A kapcsolattartás keretein belül a különélő szülőnek lehetősége nyílik arra, hogy figyelemmel kísérje gyermeke fejlődését, a rendszeres együttlétek és közös programokon keresztül pedig maga is aktív szereplője lehet a gyermeke gondozásának, nevelésének, életének.⁸⁸ A Ptk. 4:180. § (1) bekezdése szerint a kapcsolattartási jog magában foglalja a gyermekkel való személyes találkozást, a gyermeknek a lakóhelyéről vagy a tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra történő elvitelét, a gyermekkel időszakonként, elsősorban az oktatási szünetek és a többnapos szünetek időszakában történő huzamos együttléteket, továbbá kiterjed a kapcsolattartási jog a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartására is.⁸⁹ A kapcsolattartás tehát a különélő szülő legfontosabb jogosítványának és egyben kötelességének is tekinthető. A törvény erejénél fogva annak a különélő szülőnek van kapcsolattartási joga, aki a szülői felügyeleti jogokat azért nem gyakorolhatja, mert erre a bíróság a másik szülőt jogosította fel, és a gyermek ennek a szülőnek a háztartásában nevelkedik.⁹⁰

A Ptk. 4:178. § (1) bekezdése szerint a gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermeket nevelő szülő vagy más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani.⁹¹ A zavartalan kapcsolattartás biztosítása elsődlegesen a szülői felügyeleti jogokat gyakorló, a gyermeket háztartásában nevelő szülő kötelezettsége, azonban természetesen nemcsak a gondozó szülőnek, hanem mindenki másnak, így a rokonoknak, a szülő új partnerének stb. is tiszteletben kell tartaniuk a gyermek kapcsolattartásra vonatkozó jogát.

⁸⁷ Ptk. 4:2. § (3) - (4) bekezdés

⁸⁸ Balázs Réka: Kapcsolatügyi mediáció: a kapcsolattartás békés rendezése. In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: publicationes doctorandorum iuridicorum, 2016. 23.p.

⁸⁹ Ptk. 4:180. § (1) bekezdés

⁹⁰ Reiderné Bánki Erika: A kapcsolattartás - jog vagy kötelezettség? JÁP, 2020., Különszám, 9-19.p.

⁹¹ Ptk. 4:178. § (1) bekezdés

Továbbá a Ptk. 4:181. §-a értelmében a kapcsolattartásról a házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben a szülők egyezsége köthetnek, a szülők egyezségének hiányában a kapcsolattartásról kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból a bíróság dönt. Amennyiben házassági vagy szülői felügyelet rendezése iránti per nincs folyamatban, a kapcsolattartásról a szülők megegyezésének hiányában a gyámhatóság dönt. A döntés előtt az érdekelteket és az ítéldőképessége birtokában lévő gyermeket meg kell hallgatni.⁹²

Bár a Ptk. kodifikációja során felmerült, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó ügyekben kizárólag a gyámhatóság rendelkezzen hatáskörrel, azonban erős érv szült amellet, hogy a kérdés mielőbbi rendezése érdekében változatlanul a szülői felügyeleti jog gyakorlását elbíráló bíróság hozzon döntést a kapcsolattartásról is, figyelemmel arra, hogy a kérdés elbírlásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre állnak.⁹³

A fentiekre tekintettel tehát megállapítható, hogy a Ptk. rendelkezései szerint a bíróság dönt, illetve hagyja jóvá a szülők megállapodását a kapcsolattartás tekintetében, ha a szülők a bontóperben vagy a szülői felügyelet gyakorlására vonatkozó per során egyezséget kötnek.

Amennyiben a szülők a házasság felbontását a bontásra vezető körülmények vizsgálata nélkül kérik, a Ptk. 4:21. § (3) bekezdésének megfelelően a járulékos kérdések között meg kell állapodniuk a szülő és gyermek közötti kapcsolattartásra vonatkozóan is. Ha a kapcsolattartás kérdésében a bíróság döntött, a kapcsolattartás megváltoztatásáról is a bíróság határoz. A bíróság kivételesen a szülői felügyeletet megszüntető per során is szabályozhatja a kapcsolattartást. Kiemelendő, hogy a Ptk. 4:21. § (4) bekezdése alapján, ha a szülők közös szülői felügyeletben állapodnak meg, a kapcsolattartás kérdésében nem kell megegyezniük, a gyermek lakóhelyét azonban meg kell határozniuk.⁹⁴

További jogszabályként megemlíthető a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Kormányrendelet (továbbiakban: Gyer.), amely kimondja, hogy a kapcsolattartás célja a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult más személyek közötti családi állapot fenntartása és hogy a kapcsolattartásra jogosult személy a gyermek nevelését, fejlődését folyamatosan figyelemmel kísérje, tőle telhetően segítse.⁹⁵

⁹² Ptk. 4:181. §

⁹³ Kommentár 2023.

⁹⁴ Ptk. 4:21. § (4) bekezdés
Kommentár 2023.

⁹⁵ Gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Kormányrendelet (Gyer.) 27.§ (1) bekezdés

6.1. Kapcsolattartás körében felmerülő kérdések

Felvetődik a kérdés, mi történik abban az esetben, ha a felek a házasság felbontása vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben közös szülői felügyeletben állapodnak meg, akkor az egyezségük kiterjedhet-e a kapcsolattartás rendezésére.

Az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye ebben a kérdésben úgy foglalt állást, hogy a közös szülői felügyeleti szabályozásnak alapvetően az volt a célja, hogy ne kelljen a bíróságnak a kapcsolattartást rendeznie.

Mindez azt feltételezi, hogy a szülők között egy olyan mértékű együttműködési készség működik, amely mellett nincs szükség a kapcsolattartás külön rendezésére. Jelen szabályozás tehát nem várja el, hogy a felek emellett a kapcsolattartásban megállapodjanak, de nem is tiltja meg a feleknek, hogy ezt megtegyék.⁹⁶

Kiemelendő tehát, hogy a közös szülői felügyelet mellett a kapcsolattartásban való megállapodás nem jogszabálysértő, még abban az esetben sem, ha a két jogintézmény elvileg kizárja egymást.⁹⁷ Az Új Ptk. Tanácsadó Testület véleménye alapján tehát a feleknek az a fajta egyezsége, amelyben a kapcsolattartás kérdése is rendezésre kerül, a közös szülői felügyelet mellett is jóváhagyható.

A Kúria Pfv. II. 22.263/2017/7. számú döntésében kimondta, hogy a kapcsolattartás konkrét időtartamát, módját, megosztását a bíróság mérlegelési jogkörében a felek kérelmeitől eltérően is meghatározhatja.⁹⁸ A Kúria Pfv. II. 21.337/220/4. számú határozatában ugyanakkor azt is rögzítette, hogy a kapcsolattartás keretjogszabályi jellege nem hatalmazza fel a bíróságot annak bármilyen módú és időtartamú szabályozására.

A bírósági ítélet a gyermek érdekében hivatkozással sem sértheti a gondozó szülő egyetértése és hozzájárulása nélkül a szülői felügyelete gyakorlását.⁹⁹

A Pfv. II. 21.152./2020/7. számú kúriai döntés szerint a kapcsolattartás helyszínének mindenki számára nyitva álló, nyilvános térben való bírói kijelölése sérti a kapcsolattartási alapjogot, a szülő-gyermek kapcsolat bensőséges és személyes jellegének törvényi meghatározását, ezáltal indokolatlan beavatkozást jelent a szülő-gyermek viszonyba.

⁹⁶ https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=345&body_value= (2023.12.01.)

⁹⁷ https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=345&body_value= (2023.12.01.)

⁹⁸ Pfv. II. 22.263/2017/7. számú döntés

⁹⁹ Pfv. II. 21.337/220/4. számú határozat

Továbbá a bíróság nem írhatja elő, hogy a jogosult a kapcsolattartást hol és milyen programmal gyakorolja. A korlátozást önmagában nem alapozza meg, hogy a per alatt a kapcsolattartásnak ez a módja működött.¹⁰⁰

A Pfv. II. 20.165/2020/5. számú döntésben a Kúria azt is kimondja, hogy a gyermeket gondozó szülőtől eltérő anyanyelvű különélő szülő önmagában a gyermekkel közös nyelvismeret hiánya miatt nem zárható el az elvitel jogától.¹⁰¹

A gyakorlatban többször is előfordult, hogy a felek közötti közös szülői felügyelet - együttműködésük, közös kérelmük hiányában - nem jöhetett szóba, ezért a különélő szülő a kvázi közös szülői felügyeletet úgy próbálta elérni, hogy minden második hetet kérte "kapcsolattartásként", lényegében váltott elhelyezést igényelve. A Kúria több döntésében is kimondta, hogy a szülői felügyelet egyik szülő általi gyakorlása esetén a bíróság ítélettel a kapcsolattartást olyan módon nem szabályozhatja, hogy a különélő szülőt a gondozó szülővel azonos időtartamban illesse meg a kapcsolattartás, mert az ilyen szabályozás az anyagi joggal ellentétes, valójában burkolt közös szülői felügyeletet jelent, tehát a kapcsolattartás ítéleti szabályozása nem eredményezheti a szülői felügyeleti jogoknak a különélő szülő általi részbeni gyakorlását.¹⁰²

A Ptk. a kapcsolattartási jog tartalmát, gyakorlását keretjogszabályban rögzíti, annak rendezéséről a bíróságnak minden esetben az adott ügy körülményeihez igazodóan, a gyermekek és a jogosult szülő méltányos érdekeire tekintettel kell döntenie.

A bírói gyakorlat általában a gyermek érdekében állónak tekinti a folyamatos kapcsolattartás olyan rendezését, hogy az ne csak a kéthetente hétvégi találkozásra korlátozódjon, hanem egy hétköznapi is megvalósuljon.¹⁰³

¹⁰⁰ Pfv. II. 21.152./2020/7. számú döntés

¹⁰¹ Pfv. II. 20.165/2020/5. számú döntés

¹⁰² Pfv. II.20.718/2020/5. számú döntés

Pfv.II.20.210/2019/4. számú döntés

Pfv.II.20.326/2014/6. számú döntés

¹⁰³ Pfv.II.21.2276/2018/7. számú döntés

Pfv.II.21.668/2014/6. számú döntés

A Ptk. 181. § (3) bekezdése alapján a kapcsolattartást rendező bírósági ítéletek rendelkező része pontosan és végrehajtható formában határozza meg a kapcsolattartás gyakoriságát, időtartamát, folyamatos vagy időszakos voltát, azt, hogy felügyelt kapcsolattartásra kerül-e sor, továbbá a gyermek átadásának és visszaadásának helyét, módját, idejét, a kapcsolattartás elmaradására vonatkozó értesítési kötelezettséget és az elmaradt kapcsolattartás pótlását.¹⁰⁴ Megállapítható tehát, hogy míg a (3) bekezdés csak keretjelleggel utal arra, hogy a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban milyen kérdésekről kell feltétlenül rendelkezni, addig a kapcsolattartásra vonatkozó egyedi döntés meghozatala során a bíróságnak, illetve a gyámhatóságnak részletekbe menően kell rendelkeznie az egyes részletkérdésekről.

A kapcsolattartásra vonatkozó határozat egyes elemeinek pontos meghatározására a bíróságok 2020 márciusától nagy valószínűséggel még a korábbiaknál is jobban ügyelnek, mivel – a következő pontban kifejtettek alapján – már a határozat végrehajtásáról is nekik kell gondoskodniuk. Annak természetesen nincsen akadálya, hogy a gyakorlatban, a szülők megállapodása esetén az ott rögzített időtartam csak a kapcsolattartás minimumát jelentse, ténylegesen gyakrabban, esetenként hosszabb időre vihesse magával a különélő szülő a gyermekét.¹⁰⁵

A bíróságnak a kapcsolattartás formáját, helyét, mértékét, tehát a módját úgy kell megállapítani, hogy az a kiskorú gyermek fejlődését, zavartalan életvitelét, tanulmányait ne veszélyeztesse. Nyilvánvalóan rövidebb időtartamú, általában a gondozó szülő lakóhelyéhez kötött kapcsolattartásra kerülhet csak sor egy csecsemő esetében, míg a 14. életévét betöltött, tehát korlátozottan cselekvőképes kiskorú vonatkozásában arra is tekintettel kell lenni, hogy ebben az életkorban egy gyermeknek már olyan rendszeres kortárs programjai is lehetnek, amelyeket a kamaszkorú gyermek a szülő jelenléte, közreműködése nélkül kíván megvalósítani.

A bíróságnak és a gyámhatóságnak tehát a szülő és a gyermek érdekeit, elfoglaltságait, körülményeit összehangolva kell döntenie a kapcsolattartás helyéről, gyakoriságáról és időtartamáról.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Ptk. 181. § (3) bekezdés

¹⁰⁵ Kommentár 2023.

¹⁰⁶ Kommentár 2023.

Konstatálható tehát, hogy a kapcsolattartás szabályozásánál is elsődleges szempontként érvényesül a gyermek érdeke, másrészt a döntés meghozatala során meghatározó szerepet játszanak az eset egyedi jellegzetességei, körülményei is. Meglátásom szerint közös kérelemre elrendelt közös szülő felügyeletnél is fontos lehet a kapcsolattartásról való megállapodás, egyrészt a gyermek érdekének védelme ezáltal biztosítható a legjobban a jövőben, másrészt a szülők jövőbeni nézeteltérésük esetén is a bíróság számára kiindulópontot adhat, és a későbbiekben egy esetleges kapcsolattartás megváltoztatás iránti per könnyebb, gyorsabb döntéshozatalához vezethet. Ezzel szemben az egyoldalú kérelemre elrendelt közös szülői felügyelet esetében ez nem választás kérdése, hanem kötelező a kapcsolattartásban megállapodniuk a feleknek. Egyetértek ezzel a szabályozással, tekintettel arra, hogy ebben az esetben az egyik fél kérelmére indul a közös szülői felügyelet rendezése iránti eljárás, a feleknek azonban kötelességük a gyermek érdekeit, igényeit szem előtt tartva megállapodniuk a kapcsolattartás rendezésének kérdésében.

6.2. A Covid-19 világjárvány kapcsolattartásra gyakorolt jogi hatásai

Mint láhattuk, a kapcsolattartás a gyermek joga, a különélő szülő joga és kötelessége is. Zavartalan megvalósulását a gyermeket nevelő szülőnek kell biztosítania.¹⁰⁷ A kapcsolattartás szabályozása és végrehajtása azonban nem problémamentes terület, és ezt csak tovább bonyolította a Covid-19 járvány. Hazánkban 2020 tavaszán megjelenő Covid-19 világjárvány korábban nem tapasztalt nehézségek elé állította nemcsak a családokat, hanem a bíróságokat is. A bíróságok ugyanis ebben az időben kezdtek el ismerkedni a hatáskörváltozás következtében eléjük került kapcsolattartás végrehajtása iránti eljárásokkal. Az igazságügyi miniszter 2019. november 12. napján nyújtotta be a T/8016. számú törvényjavaslatot.

Az ehhez fűzött részletes indokolás a kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárásnak új, nemperes eljárásként a bírósági polgári nemperes eljárásokban alkalmazandó szabályokról, valamint egyes bírósági nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvénybe (továbbiakban: Bnpn.) való beemelését tartalmazta, különös tekintettel arra, hogy ezáltal a bíróság végrehajtás elrendelése tárgyában hozott végzése külön végrehajtható okirat kiállítása nélkül, tehát közvetlenül végrehajtható.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Visontai- Szabó 2021. 470-471.p.

¹⁰⁸ Pungor Viktória Katalin: Kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás a koronavírus-járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet(ek) idején CSJ, 2021/2., 23-24.p. (továbbiakban: Pungor 2021.)

Az Országgyűlés 2019. december 17. napján fogadta el a 2019. évi CXXVII. törvényt, melynek következtében 2020. március 1-től a kapcsolattartásra vonatkozó határozatok végrehajtására irányuló eljárások a gyámhatóság hatásköréből a járásbíróság hatáskörébe kerültek.

A jogalkotói szándék hátterében az eljárás fokozott hatékonyságának és eredményességének igénye állt. A részletszabályok az egyes nemperes eljárásokról szóló 2017. évi CXVIII. törvényben kerültek megfogalmazásra.¹⁰⁹

Ezt a célt szolgálják az új anyagi és eljárásjogi szabályok, valamint az is, hogy a bírósági eljárásnak valamiképpen nagyobb súlya van, mint egy hatósági eljárásnak. Ebből fakadóan okkal várhatjuk, hogy a szülőkre nagyobb nyomást tud gyakorolni a bíróság, ezáltal nagyobb valószínűséggel tesznek eleget a határozatban foglaltaknak. Továbbá az sem elhanyagolható szempont, hogy a bíróság sokkal egységesebb joggyakorlattal rendelkezik, a jogértelmezése megbízhatóbb, így az eljárás a szülők számára is kiszámíthatóbb, megnyugtatóbb, összességében fokozottabb jogbiztonságot jelent.¹¹⁰

A 2020. február 28. napjáig benyújtott kérelmek esetében a gyámhatóság a 149/1997. (IX.10.) Kormányrendelet 33.§-a alapján járt el: a gyermek fejlődését veszélyezteti, ha a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltaknak önhibájából ismételten nem, vagy nem megfelelő módon tesz eleget és ezáltal nem biztosítja a zavartalan kapcsolattartást.¹¹¹

A Bpnp. szerint a bíróságnak nem az önhibát, hanem a felróhatóságot kell vizsgálni a kapcsolattartást akadályozó szülő oldalán, amely az adott helyzetben általában elvárható magatartás mércéjén alapul.¹¹²

A Covid-19 világjárványra és az általa generált új helyzetre hazánkban a családok többféleképpen reagáltak, amely egyáltalán nem meglepő. Egyrészt ennek oka, hogy a családok igényei és körülményei nagyon különbözőek lehetnek. Másrészt pedig főleg a világjárvány legelején az emberek nagyon eltérően viszonyultak magához a vírushoz, illetve a veszélyhelyzeti intézkedésekhez.

¹⁰⁹ Pungor 2021. 23-24.p.

¹¹⁰ Pungor 2021. 24.p.

¹¹¹ Gyer. 33.§

¹¹² Márton Andrea: A gyermekkel való kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti új bírósági eljárás első gyakorlati tapasztalatai. 4.p.

https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/marton_andrea_kapcsolattartas_vh%5bjogi_forum%5d.pdf (2023.10.30.)

Összességében leszögezhető, hogy a Covid-19 világjárvány következtében a személyes szülő-gyermek találkozások száma az esetek döntő többségében jelentősen lecsökkent, míg a digitális kapcsolattartások száma megnövekedett. Azon családok esetében, ahol a szülők a gyermek érdekében meg tudtak egyezni egy új találkozási rendről, nem alakult ki konfliktus.

A bíróságok 2020. március 1-jén felkészülten várták a kapcsolattartás végrehajtása iránti beadványokat. Azt azonban még senki sem sejtette, így a bíróságok sem voltak felkészülve arra, hogy a világjárvány miatt hamarosan egészen új feltételekhez és körülményekhez kell alkalmazkodniuk. A kormány gyorsan reagált, a 2020. május 4-én kiadott 176/2020. (V.4.) Kormányrendelet a kapcsolattartásra és a távoltartásra a veszélyhelyzet ideje alatt alkalmazandó eltérő intézkedésekről rögzítette a veszélyhelyzet ideje alatt a kapcsolattartásra vonatkozó eltérő intézkedéseket.

2021. február 24-én született meg a 3067/2021. (II.24.) számú alkotmánybírósági határozat, mely a továbbiakban segítségére vált a bíróságoknak és a szülőknek a helyes irány megtalálásában, bár őszintén megvallva csak remélni lehet, hogy a veszélyhelyzeti intézkedések és szigorítások ismételt bevezetésére többé nem lesz szükség.¹¹³

Összegezve megállapítható, hogy mint minden családjogi jogvita során, a gyermek érdekét kell figyelembe venni és a legerőteljesebben érvényesíteni a kapcsolattartás szabályozásának kérdése esetén is. Nem vitás, hogy a gyermek érdeke az, hogy mindkét szülővel kiegyensúlyozott és szoros kapcsolata alakuljon ki.

A különélő szülővel való kapcsolattartást a világjárvány sem akadályozhatja a gyermek számára, a korábban megszokott módon azonban ez sok esetben kivitelezhetetlen. Amennyiben változtatni szükséges a kapcsolattartás bármely részletkérdésén számos körülményt kell figyelembe vennie a bíróságnak. Ilyen körülménynek számít a gyermek életkora, érettsége, a szülők lakóhelye közötti távolság, a szülők munkája, kapcsolatuk minősége, a szülőkkel egy háztartásban élő idősebb családtagok egészségi állapota, az utazás eszköze, a testvérek száma stb. Ehhez elengedhetetlen, hogy a szülők jóhiszeműen és tisztességesen egymással együttműködve, kompromisszumra készen meg tudjanak állapodni a kapcsolattartásról.¹¹⁴ Meglátásom szerint mindezen tényezők alapos mérlegelésével lehet csak meghozni azt a döntést, amely legjobban szolgálja a gyermek érdekét.

¹¹³ Visontai – Szabó 2021. 472-473.p.

¹¹⁴ Hámosi Antal: A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtásában bekövetkezett hatáskör-változásról, valamint a folyamatos kapcsolattartás pótlásának nehézségeiről – egy jogeset kapcsán, Családi jog, 2020, XVIII. évfolyam 4. szám 26-31.p.

7. A közös szülői felügyelet megszüntetése

A Csjt. 72.§ (3) bekezdésének rendelkezései szerint amennyiben utóbb a bíróság valamelyik szülő kérelmére a közös szülői felügyeletet megszüntette, további intézkedésre nem volt szükség, hiszen a szülői felügyeleti jogokat ettől kezdődően az a szülő gyakorolta kizárólagosan, akinél a gyermek korábban elhelyezést nyert.¹¹⁵

Tekintettel arra, hogy – a korábbiakban már ismertetett módon – a bíróság az egyik szülő kérelmére is dönthet a közös szülői felügyelet elrendeléséről, így a jogalkotónak annak megszüntetését is módosítania kellett. Ebből következően a Ptk. 4:170. § (2) bekezdése szerinti rendelkezés is módosult. E bekezdés a korábbiakban úgy szólt, ha a közös szülői felügyelet gyakorlása során a szülők már nem tudnak együttműködni, a közös szülői felügyeletet a bíróság bármelyik szülő kérelmére – minden további mérlegelés nélkül – megszünteti.

A Ptk. 4:170. § (2) bekezdése 2023. szeptember 1-jétől tehát akképpen változott, hogy ha a közös szülői felügyelet gyakorlása során a szülők már nem tudnak együttműködni, a közös szülői felügyeletet a bíróság bármelyik szülő kérelmére – minden további mérlegelés nélkül – *megszüntetheti*.¹¹⁶

A módosító javaslat eredményeképpen abban az esetben, ha az egyik szülő nyújt be közös szülői felügyelet megszüntetésére irányuló kérelmet, a bíróság mérlegelheti, hogy a közös szülői felügyelet megszüntetése a gyermek érdekében áll-e, és ennek alapján dönt a közös szülői felügyelet fenntartásáról vagy megszüntetéséről.¹¹⁷

Álláspontom szerint ezen új Ptk. módosításnak köszönhetően a közös szülői felügyelet egyik fél kérelmére történő elrendelése, illetve megszüntetése tulajdonképpen egyfajta szimbiózisba került, ezentúl ezen kérdés elbírálásának a bíróság mérlegelési jogkörébe utalása megerősíti a gyermek érdekének védelmét.

A módosítás eredményeképpen tehát elkerülhetővé válik a szülők a tekintetben történő visszaélése, hogy a közös szülői felügyelet elrendeléséről szóló bírói döntés jogerőre emelkedését követően azonnal kérjék annak megszüntetését. Ezen felül meglátásom szerint jelen módosítás technikai szövegpontosításra irányul.

¹¹⁵ Polgári Jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2024. január 1.

¹¹⁶ Végső előterjesztői indokolás az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2023. évi XXXI. törvényhez - Indokolások Tára 2023/65.

¹¹⁷ Végső előterjesztői indokolás az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2023. évi XXXI. törvényhez - Indokolások Tára 2023/65.

Összegzés

Összességében megállapítható, hogy hazánkban a 20. század folyamán a korábban jellemző patriarchális családmódellet fokozatosan felváltotta egy, a szülők egyenjogúságán alapuló berendezkedés, amelynek köszönhetően a közös szülői felügyeleti jog szabályozása is sokat változott. Ennek hatására a 2022-től hatályos új Ptk. módosítással bővült a lehetőségek köre a szülői felügyelet gyakorlását illetően. Meglátásom szerint ezek a változások leginkább annak a szülőnek kedveznek, aki szeretne gondoskodni gyermekéről, azonban megállapodás hiányában legfeljebb kapcsolattartásra lett volna jogosult.

Kutatási kérdésem elsősorban aköré épült, hogy az újonnan bevezetett váltott gondoskodás jogintézménye valóban szolgálja-e a gyermek érdekét, illetve beváltja-e a hozzá fűzött reményeket. Ezen kérdésre válaszolva álláspontom szerint elmondható, hogy új jogintézményünk hazai bírói gyakorlata még kialakulóban van, ezáltal nehéz megítélni ezt a kérdést. Mindenesetre a kutatásom során leírtak alapján megállapítható, hogy a váltott gondoskodás elméleti hátterét tekintve ez a megoldás juttatja érvényre legjobban a gyermek érdekét, azonban a gyakorlati megvalósulása – az elméleti cél megvalósítása érdekében – még rögzös út előtt áll. Tekintettel arra, hogy ez az a gondoskodási forma, amely a legmagasabb fokú szülői együttműködést igényel, és a szülők teljeskörű kompromisszumképessége mellett a gyermek érdekét is figyelembe kell venni, esetről esetre változó megítélésű a gyakorlatban, tehát ebből a szempontból az elmélet és gyakorlat nem teljesen adekvát.

Bár a váltott gondoskodás megállapodás útján már jó pár éve jelen van a gyakorlatban, időszerűnek bizonyult annak Ptk-beli rögzítése, szabályozása is. Álláspontom szerint a magyar társadalom számára ez a fajta szemléletváltás időt vesz igénybe, ugyanis ahhoz, hogy ez a gondoskodási forma a gyakorlatban megfelelően működhessen, a szülőknek felelősséget kell vállalniuk, együtt kell működniük egymással szülőtársakként és a gyermekük érdekeit kell elsőként figyelembe venni.

Meglátásom szerint mindezekből arra is lehet következtetni, hogy az újonnan hatályba lépett Ptk. családjogi szabályozását érintő módosítások a szülői felügyeletet tágabban, inkább az Európai Családjogi Bizottság általi szülői felelősség fogalmi keretei között értelmezik. Többek között ennek tudható be a bíróság döntési jogköre a tekintetben, hogy a közös szülői felügyelet elrendelhető, illetve meg is szüntethető egyoldalú kérelemre.

Összegezve tehát, a jelenleg hatályos családjogi szabályok lehetőséget biztosítanak arra, hogy amennyiben a szülő alkalmas a gyermekről való gondoskodásra, nevelésre, és a gyermek érdekei is ezt kívánják, a család felbomlását követően továbbra is intenzíven a gyermek életének részét képezze. Ezentúl a másik szülővel való együttműködés esetén is jobb pozícióba kerülhet, hiszen megállapodás hiányában a Ptk. módosításainak köszönhetően már a bíróság az egyik fél kérelme esetén is dönthet a közös szülői felügyelet elrendeléséről, valamint megszüntetéséről.

Bízom abban, hogy a szülők minden esetben igyekeznek majd a megállapodásuk vagy a bíróság döntésének megfelelően együttműködni, ugyanis nem lehet elégszer kiemelni, hangsúlyozni, hogy elsődleges szempont a gyermek érdeke, valamint annak védelme, hiszen a gyermeknek a család felbomlása után is mindkét szülőjére szüksége van. Mindezen túlmenően fontos kiemelni, hogy a szülők a házasságuk felbomlását követően továbbra is szülők maradnak, nem házastársakként, hanem szülőtársakként is ugyanúgy kötelesek a gyermekük érdekeit figyelembe venni és a saját maguk érdekei elé helyezni. Ez a valódi felelősségük, melynek kapcsán felmerülhet – de lege ferenda javaslatként – a jogintézmény szülői felelősségként való elnevezése a megváltozott tartalomra, és a nemzetközi gyakorlatra is figyelemmel. Arra a kérdésre, hogy a gyakorlatban mindez milyen eredményességgel fog működni, a válasz majd a jövőben fog kiderülni. Mindenesetre jó példákkal már találkozhattunk.

Irodalomjegyzék

Balázs Réka: Kapcsolatügyleti mediáció: a kapcsolattartás békés rendezése. In: Acta Universitatis Szegediensis: forum: publicationes doctorandorum juridicorum, 2016. 23.p.

Barzó Tímea: A gyermek alapvető jogainak védelme a magyar jogban CSJ, 2005/3., 1-6.p.

Boros Zsuzsa - Katonáné Pehr Erika - Körös András - Makai Katalin - Szeibert Orsolya: Polgári jog: Családjog. A Ptk. magyarázata III/VI. Budapest, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2021.

Bucsi Ágnes: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban - egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban. In: Szeibert Orsolya (szerk.): Család - Gyermek - Vagyon. A joggyakorlat kihívásai. HVG-ORAC, Budapest, 2012.

Dieter Schwab: Familienrecht, 21. kiadás, Verlag C. H. Beck, München, 2013., 286. o., 617. bekezdés

Gothárdi Enikő: A szülői felelősség fogalma, valamint a gyermek személyével kapcsolatos tartalma az Európai Családjogi Bizottság Elvei tükrében, CSJ, 2019/3.

Grád András: A váltott gyermekelhelyezés jogi és pszichológiai aspektusai. Családi jog, XVII. évfolyam, 2019. december, 2019. 4. szám

Gyökeres Csilla: Gondolatok a szülői felügyeleti jogról, In.: Acta Juridica et politica, Kemenes Béla emlékkönyv, JATE, Szeged, 1993.

Hámori Antal: A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtásában bekövetkezett hatáskör-változásról, valamint a folyamatos kapcsolattartás pótlásának nehézségeiről – egy jogeset kapcsán, Családi jog, 2020, XVIII. évfolyam 4. szám

Hegedűs Andrea: Polgári jog, Családjog. Budapest, R.I.M.Á.K. Kiadó, 2021.

Indokolások tára. A Magyar Közlöny melléklete. 137. szám, 2021.

Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna – Tancsik Annamária: A jogszabályváltozás mint körülményváltozás a szülői felügyelet gyakorlása megváltoztatásának feltételrendszerében. Kúriai Döntések – Bírósági Határozatok, 2022/6. 70. évfolyam, 2022. június.

Márton Andrea: A gyermekkel való kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti új bírósági eljárás első gyakorlati tapasztalatai.

https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/marton_andrea_kapcsolattartas_vh%5bjogi_forum%5d.pdf (2023.10.30.)

Nagy Márta: A gyermek jogainak érvényesülése az igazságszolgáltatásban, L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2018.

Papp Éva Mária: Amit egyes bíróságok megtesznek, mások meg nem - a szerződési szabadság érvényesülésének problémái a közös szülői felügyelet gyakorlása körében CSJ, 2015/4.

Polgári jog I-IV. új Ptk. Kommentár a gyakorlat számára, frissítve 2023. június 1.

Polgári Jog I-IV. - új Ptk. - Kommentár a gyakorlat számára, frissítve: 2024. január 1.

Ptk. Fordítókulcs – Oda-vissza, HVG-ORAC, 644 A/4, 2013.

Pungor Viktória Katalin: Kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti eljárás a koronavírus-járvány miatt kihirdetett veszélyhelyzet(ek) idején CSJ, 2021/2.

Reiderné Bánki Erika: A kapcsolattartás - jog vagy kötelezettség? JÁP, 2020., Különszám, 9-19.p.

Simon Károly László: A közös szülői felügyelet bírósági elrendelésének mérlegelési szempontjai a hazai szabályozás tükrében CSJ, 2022/4.

Szeibert Orsolya: A váltott gondoskodás előnyei és akadályai, továbbá a gyermek vallásszabadsága és származás megismeréséhez fűződő joga nemzetközi összehasonlításban, Családi jog, 2022. XX. évfolyam 2. szám

Szeibert Orsolya: Új mérföldkő a hazai családjogi szabályozásban: a bíróság által elrendelhető közös szülői felügyelet és váltott gondolkodás, Családi jog, 2022. XX. évfolyam 1. szám

Szeibert Orsolya: Váltott gondoskodás – egyenlő helyzet a különélő szülők számára <https://ptk2013.hu/szakcikkek/szeibert-orsolya-valtott-gondoskodas-egyenlo-helyzet-a-kulonelo-szulok-szamara/5702> (2023.10.20.)

Visontai - Szabó Katalin: A bizonyítás szempontjai és nehézségei a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben, Családi jog, 2015. március XIII. évfolyam 1. szám

Visontai-Szabó Katalin: A szülői felügyeleti jogok gyakorlása rendezésének jogi keretei, pszichológiai háttere és problémái. (Doktori értekezés) Szeged, 2014.

https://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/2235/2/visontai_disszertacio.pdf (2023.10.10.)

Visontai-Szabó Katalin: A szülői felügyelet rendezésének jogi keretei és pszichológiai háttere. Különös tekintettel a szülői felügyelet közös gyakorlására. Glossa Iuridica, VIII. évfolyam, 2021. 4. szám

<https://jogaszvilag.hu/szakma/valtozasok-a-kozos-szuloi-felugyelet-gyakorlasaban-2022-januar-1-jetol/> (2023.10.20.)

<https://kuria-birosag.hu/hu/content/szuloi-felugyelet-gyakorlasanak-rendezese-iranti-perekben-birosagnak-14-eletevet-betoltott> (2023.10.23.)

https://kuria-birosag.hu/hu/ptk?tid%5B%5D=345&body_value= (2023.12.01.)

<https://kuria-birosag.hu/hu/iranyelvek/17-szamu-iranyelv> (2024.05.20.)

Hivatkozott joganyagok

A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. törvény

A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény

A Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelve a gyermek elhelyezésével kapcsolatos szempontokról

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény

BH2010.123.

Brüsszel IIa. rendelet - 2201/2003/EK rendelet a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról

Brüsszel IIb. rendelet (EU) - A Tanács (EU) 2019/1111 rendelete (2019. június 25.) a házassági és szülői felelősségi ügyekben a joghatóságról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a gyermekek jogellenes külföldre viteléről

EBH2011. 2318. számú polgári elvi határozat

Európai Unió Alapjogi Chartája (2006/C 202/02)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>

(2024.05.24.)

Gyvt. kommentár - Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem, Úmjs. 10. (HVG-ORAC, 392 B/5 oldal, 2015)

Kúria Pfv.21131/2022/8. számú precedensképes határozata szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában. [2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:2. §] Bírók: Darákné dr. Nagy Szilvia, Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna, Mészárosné dr. Szabó Zsuzsanna, Osztovits András, Sztojkoné dr. Hajdu Edit

Kúria Pfv.21225/2020/9. számú precedensképes határozata szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában. [2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:164. §, 4:178. §] Bírók: Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna, Nyíróné dr. Kiss Ildikó, Stark Marianna

Kúria Pfv.II.21.499/2019/4. számú precedensképes határozata szülői felügyelet gyakorlásának rendezése tárgyában. [1952. évi III. törvény (Pp.) 206. §, (1) bek., 2013. évi V. törvény (Ptk.) 4:2. §, (1) bek., 4:170. §, 4:171. §, (4) bek.] Bírók: Baloginé dr. Faiszt Judit, Kövesné dr. Kósa Zsuzsanna, Nyíróné dr. Kiss Ildikó

Kúria Pfv.II.21.298/2016., megjelent: BH 2017.158.

Legfelsőbb Bíróság Pfv.II.23.197/1997., megjelent: BH 2000.451.

Magyarország Alaptörvénye

Új Ptk. koncepciója - Magyar Közlöny 15. szám II. kötet 68-69.p.

Pfv. II.22.263/2017/7. számú döntés

Pfv. II.21.337/220/4. számú határozat

Pfv. II.21.152./2020/7. számú döntés

Pfv. II.20.165/2020/5. számú döntés

Pfv. II.20.718/2020/5. számú döntés

Pfv.II.20.210/2019/4. számú döntés

Pfv.II.20.326/2014/6. számú döntés

Pfv.II.21.668/2014/6. számú döntés

Pfv.II.22.039/2016. számú döntés

Pfv.II.20.471/2018. számú döntés

12/1995. (VI. 22.) IM r.

149/1997. (IX. 10.) Kormányrendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

176/2020. (V.4.) Kormányrendelet a kapcsolattartásra és a távoltartásra a veszélyhelyzet ideje alatt alkalmazandó eltérő intézkedésekről

Végső előterjesztői indokolás az egyes igazságügyi tárgyú, valamint kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2021. évi CXXII. törvényhez – Indokolások Tára